

KAMFKAŞYA

KÜLTÜREL DERGİ

YIL : I

SAYI : 3 ÇİFT : I

EYLÜL - EKİM 1964

EDEBİYAT

SANAT

FOLKLOR

TARİH

COĞRAFYA

AKTÜALİTE

Fiati : 2 Lira

Başnur Matbaası - Ankara
1 9 6 4

KAFKASYA

İKİ AYDA BİR ÇIKAR
KÜLTÜREL DERGİ

İÇİNDEKİLER

Başarı Yolu	General MACARTHUR
Kafkasya ve Kafkasyalılar Hakkında	İsmet KALGAY
Çerkes Âdetleri	SETENAY
Muhassar Adige Tarihi	Dr. Vasfi GÜSAR
Esir Milleler Haftası	B. B.
Müridizm Hakkında	BA - TA
Ankbaşı Köyü	Cemal KHUT
Kuzey Kafkasya - Rusya Mücadelesi	İzzet AYDEMİR
Vassan Girey Cabagi	KAFKASYA
Çeçen ile Asetin	ELBRUZ
Açıköz Delikanlı	Mahir ÇAĞATAY
K. Kafkasyanın Bugünkü Politik Durumu	Tamar GÜSAR
İmam Hamzat	BA - TA
Çobanın Şansı	Kadir İ. NALHO
Amran	A. AYTEK
Aserinlerde Soy Adları	Alhas FİDAROK
Gönülden İnliyorum (Şiir)	Y. BARIYATI
Barış Özlemi (Şiir)	Kuba Şaban ÇEBELLI
Sürgün Sonu	Mahmut KÜŞÜ
Unutmayıcağımız Günler	★ ★
Yelme Köyü	Batıray ÖZBEK
Aktüalite	★ ★

YIL : I SAĞI : 3 ÇİFT : I. EYLÜL - EKİM 1964

Sahip ve sorumlu yayın Müdürü

İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :

BAYRAM HERGÜNER

Yönetim Merkezi :

Kurtuluş Cevher Sokak No.: 8/C

Ankara

Her çeşit yazışma ve abone adresi:

Yenimahalle Muhağ Sok. No.: 9

Ankara

★

Dizildiği ve basıldığı yer :

BAŞNUR MATBAASI

★

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 TL.

Yabancı Memelekeler : 24 TL.

★

Gönderilen yazılar ve resimler basılınsın veya basılmasin iade olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılar da gerekli dizilemleri yapmaya yetkilidir.

Dergide basılan tercihme yazılardan doğacak her türlü sorumluluk çevirine aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak gösterilmek şartıyla başka yerde yayınlanabilir.

Başarı Yolu

«Ehde etmek istediğiniz ve etmek kudretinde olduğunuz şeylerde üç mefhum size rehber olmalıdır: Vazife, şeref ve vatan. Cesaretiniz azaldığı zaman metin ve inancınız kaybolduğu vakit imanlı olmanız ve herşey size ümitsiz gözüktüğü zaman ümitlerinizin tekrar uyanması için bu üç mefhumun etrafında toplanmalısınız.»

«İmanı olmayan kimseler bu dediklerimizin kelime ve lâftan ibaret olduğunu söyleyeceklerdir. Her ukala, her demagog, her saygısız, her oyunbozan ve her iktyüzüli sizleri gülmeye bulacak ve alaya almak isteyecektir.»

«Bununla beraber bunlar öyle mefhumlardır ki, size gelecekteki millletin emniyetini koruyacak beçerikli vazifesi için yetiştirir. Şaşaladığınız zamanlarda kendi yüzünüze bir bakmanız için ne zaman zayıf ve kâfi derecede cesur olduğunuzu bilmek yolunda sizleri yeter derecede kuvvetli kılar.»

«Başarısızlıklarda, mağrur ve eğilmez, başarı karşısında da mütevazı ve alçak gönüllü olmayı iş yerine lâfia vakit geçirmemeyi, en az mukavemetli olan yollarda gitmeyip bîlakis zorluklara ve tahrik edici şeylere göğüs gemeyi öğretir.»

General MACARTHUR

ÇERKES ADETLERİ

TOPLANTI ve EVLENME.

Çeviren: SETENAY

(Geçen sayıdan devam)

Genç nesli bir araya getirmek, morallerini yükseltmek amacıyla gerek akraba ve gerekse komşuların katıldığı toplantılar (Partiler) düzenlemek gelenek icabıydı. Bu toplantılarda ünlü kadın ve erkek kahramanların hikâyeleri dile getirilir, vakan şarkıları söylenir, geçitli cesaret ve yiğitlik anlamları tasvir edilirdi. Partiler daha ziyade bir aile toplantısına benzerdi. Bu toplantılarda ciddi olan bir samimiyet hâkim olur, lâubaliliğe yer verilmez ve bilhassa gençleri zor duruma sokacak his oyunlarından sakınılırdı. Kız ve erkek delikanlılar arasında, evlenmekle ilgili bir konuşmaya yer verilmeye, taraflarca azami gayret sarf olunurdu. Zaten Kuzey Kafkasyalı akrabalar arasında evlenmelerin olamayacağı daha önce belirtmişti. Böyle bir hareket halk arasında büyük bir tepki yaratır ve bu işe teşebbüs edenler aşağı görülür ve hattâ bunlar hakkında alaylı şarkılar düzenlenirdi. Ayrıca bazı Kuzey Kafkasyalı kabileler arasında (YİĞİEN) kelimesi kullanılmaz. Çünkü bu kabilelerde yeğen yerine konuşma dilinde kız ve erkek kardeş deyinleri yer alır. Kuzey Kafkasyalı aileler arasındaki evlenmele-kasyalı aileler arasındaki evlenmele-re karşı gösterilen bu tepki küçükle-yaşta çocuklarda tam anlamıyla gerçek şekle sokulmuştur. Komşular birbirlerine karşı akraba muamelesi yaparlardı ki bu hal Atalık müessesesinin bir sonucudur. Birbirleriyle münasibet kuracak baş-

ka yolları bulunmayan gençler komşu köylerle, esasî rakibini atkan düşürmeği hedef tutan at yarışları düzenlerler. Erkek olsun, kız olsun bütün çocuklar sporda, edebiyatta ve şövalyevari hareketlerde her zaman arkadaşlarından ileri geçmek için çaba sarfederler. Bu tip oyunlar çoğunlukla ilkbaharda, çiçeklerin açtığı aylarda düzenlenir. Nişanlılar bu gibi toplantılarda seçilir ve bundan sonra da ziyaretler başlar. Gençlerin daha iyi anlaşmalarını, birbirlerinin karışıklığı görüş ve düşüncülerini öğrenmeleri için bir deneme devresi geçirilir. Bu ziyaretler kızın aile veya yakınlarının tam bilgisi dahilinde yapılır, delikanlıın kıızı ziyaretinde hiçbir tahdit düşünülmez. Bu devre gençlerin en mutlu devreleridir. Onlar birbirleriyle bir arada bulunmaktan ziyadesiyle hoşlanırlar, bu günler onların yaşlılıklarında en tatlı ve kıymetli anılarını teşkil eder. Günün birinde gençlerin bu macerası herkes tarafından duyulur, kızın ailesi şikâyete başlar. Erkeği tenkit edip, kendilerine lâyıf bir damat olarak herkese takdim edemeyecekleri fikrindedirler. Kızla erkeğin görüşmelerini engellerler. Fakat işin içyüzünü lâyıkıyla bilmeyen genç kız hayretler içerisinde ailesinin bu kararını üzüntüyle karşılar. Daha önce görüşmelerine ses çıkarmıyan anne ve babasının bu tutumunu bir türlü anlamaz. Uzun süren düşünüp taşındıktan sonra kesin kararını verir: Onun için tek çıkart yol kalmıştır; onunun ne olacağı artık onun için önemi değildir, çünkü şimdiki düşüştüğü durumdan daha fena bir durum olamaz.

KAÇIRMAK SURETİYLE

EVLENME

Genç adam kendisine karşı gösterilen bu muameleden dolayı çok öfkeli, aynı zamanda sevgilisinden ayrı kalmanın üzüntüsü içerisindeydi. Bu durumdan sonra kızın kaçırma aklına koyar ve bu tasarımsı gerçekleştirmek amacıyla da hazırlığa başlar. Kızın annesi genel olarak kızının kaçırılacağı günden haberdardır.

Kaçırma planı, delikanlıın kabiliyetine, cesaret derecesine ve binicilik hünerine göre düzenlenir. Delikanlıın arkadaşları kızın köyüne gidip ve dönüş yolunu seçmekte yardımcı olurlar. İki köy arasındaki mesafenin at değiştirmeğe meydan vermiyecek derecede kısa olmasına dikkat edilir. Ayrıca kız taraftarlarının kız kaçırma olayından sonra peşlerinden gelmeleri hesaba katılarak, yollarda kovalayanlara engel olmak amacıyla pusular yerleri seçilir. Kız kaçırılmadan önce karşı tarafın kaç kişi olabileceği dikkatle incelenir. İcabında gelinin saklanacağı yer ve kendilerine yardım edebilecek kimseler tespit olunur.

Plan bu şekilde etraflıca hazırlandıktan sonra erkek taraftarları gizlice köylerini terk ederler ve gece tâyin olunan saatte kızın köyüne varırlar. Kızı, kendilerini bekler vaziyette, kaçımağa hazır bulurlar. Köy sınırında cari olan geleneklere göre üç el silâh atararak köyün gençlerine kız kaçırma olayının başladığını ilân ederler. Birkaç dakika sonra da iki köyün delikanlıları arasında bir kovalama başlar. İlk pusular yerinde bekleyen güveyi olacak deli-

kanlıın arkadaşları üç el daha ateş ederler. Geleneklere göre bu ihtar atışı üzerine takip edenler orada durup başka bir yol seçmek zorunluğundadırlar.

Fakat bazan heyecan sebebiyle takipçiler bu ihtara alırmaksızın pususu mevkinden daha ileri gitmek isterler. Kızı kaçırılan tekrar bir ihtar ateşinde bulunur ve bu sefer kursunlarını takip edenlerin atlarının ayaklarına atarlar. Eğer bu ihtara rağmen de yine takipte ısrar ederse o zaman takip edenleri öldürmek üzere ateş açılır. Geleneklere göre bu şekilde öldürmek bir cezayı icap ettirmez. Çünkü iki defa ihtar atışı yapılmıştır. Bütün bunlara rağmen olayda bir anlaşmazlık olur yanlışlıkla veya kasten adam öldürülürse bunu anlamak için teoribeli binicilere (Thametlere) danışılır. (Bu danışma işi kız kaçırma olayı bittikten sonra olur ve icabında olay yerinde bir kesif yapılır).

B/N/C/ ATILYLA TANINIR

Kafkaslı atının eğitiminde çok zaman ve enerji sarfeder. Bir binicinin atı ona itaat etmediği ve dediğini anlamadığı takdirde sahibi bini iyi bir binici olarak kabul etmezler. Bir at emredildiği zaman uyumalı, uyanmalı veya gizlice yürüyelebilir. Hattâ efendisi uyudduğu zaman onu korumalı, bir tehlike anında ise uyardırabilirdir. Emir halinde de insanlara ve hayvanlara saldırmalıdır. Sahibi yaralandığında onu taşımalı, bir yerde kalmışsa yerini ailesine gösterebilmeli, dostla düşmanı ayırt edebilecek şekilde eğitilmiş olmalıdır. (Devamı var)

MUHTASAR ESKİ ADİGE (ÇERKES) TARİHİ

Yazan :

Şora Bekmirze NOGUMUKA

Rusçadan Almancaya çeviren :

T

Almançadan Arapçaya çeviren:

Adolf BERGÉ

Arapçadan Türkçeye çeviren :

Dr. Vahî GÜSAR

BAŞLANGIÇ

Tarih milletlerin hayatını, yaşayışını, refâh, saadet gibi kalkınma devirlerini ve elem, ıstırah ile geçen günlerini, üzücü ve sonu gelmez savaşlardan sonra da yıkılmasına yol açan olayların nasıl aktığını doğru olarak anlatır. Medeni toplumların başanlı işler görebilmek için gerekli olan gelişme, dayanışma, güven, yurdseverlik, feragat ve karşılıklı fedakarlık gibi ferdleri birbirine bağlayan bağlarını belirtir. Ve nihayet toplumun eski çağlardan beri geçirmiş olduğu olayları, tecrübeleri eskilikleri açıklayarak öğrenmemize ve ibret verici tarihi misaller getirerek ders alarak yararlanmamıza imkân verir.

Kuzey Kafkasların ve bilhassa Çerkeslerin haris, gözü dönmüş, saldırgan ve aç milletlere, kan kusturucu gasplere karşı tarih süresince gösterdikleri fedakarlıklara milletler genel tarihinde bir benzerini bulmak güçtür. Eskiden olduğu gibi son zamanlarda da ezeli yurtlarında saldırganlara karşı kahramanca çarpışan Çerkeslerin çekişmeleri ıstırah, uğradıkları faciaları dile getiren J. Stan. BELL, Edmon DULAURIER, David UROUHARR ve daha bir çok yazarlar takdir hisleriyle, paha biçilmez hakşinaslık göstermişlerdir.

Derler ki: «Hürriyeti ve istiklâli uğruna kahramanca döğüşerek mahvolan milletlerin vatan tarihini.» Ne doğru söz. Tarihle güzel izler bırakmış Çerkeslerin, Kafkasyalıların nesillere armağan ettikleri yurdseverlik, mertlik, fazilet ve şehamet amacından ilham alan Bahî bilgini ve yazarları Çerkeslerin tarihi hakkında yüzlerce eserler yazmışlar, bir çok Çerkes yazarları da bunlara (paralel) olarak millî tarihlerini çeşitli dillerde yayımlanmışlardır.

Çerkesler ve Kafkasyalılar hakkında modern anlarda tarihin ilk örneklerini, özelliklerini Yunan tarihçileri vermiş, onları Bahî dünyası yazarları takip etmiştir. Bu eserin Eski Adige (Çerkes) tarihinin yazarı Şora Bekmirze NOGUMUKA da hizmet bakımından milletinin kadim varlığını, hayatiyetini göstermek amacıyla geceleri gündüze katarak çalışmış, kendi milletinin tarihini kendi eliyle yazmış, fakat yayımlıyamadan bazı yazırlara göre kalb sekteşinden, diğerlerine göre de Ruslar tarafından zehirlenerek ölmüş, kitabın yayımlanması oğlu EROSTAN'a nasip olmuştur.

NOGUMUKA millî ADİGE TARİHİNİ hakikaten çok güzel yazmıştır. Fakat her nedense Çerkeslerin ataları olan ANT (1) ları Slavların bir dalı olarak göstermek hatasında bulunmuştur. Kitabı Arapçaya çeviren Dr. Habjoka tercümesinin önsözünde bu olayı çok güzel, etrafıca ve anlayışlı bir şekilde tenkid etmiş. Eski tarih yazarların ANT milleti hakkındaki görüşlerini açıklamıştır. Nogumukanın bu hatasını daha evvelde yazar Met Çunatuka İzzet (Kafkas Tarihi) nde tenkid etmişti (2).

NOGUMUKA kitabının bir yerinde ayrıca KERKET kelimesinin muhtemel olarak Yunanlılar tarafından Çerkeslere verildiğini söyler. Unutmamalıdır ki Yunan dilinde (s) harfi pek çoktur. Herodot (Hérodotes) ve Strabon kitaplarında Çerkes dallarından ve adlarından bahsederken SERSET, Henyokh ve AKHE

(Achæns) lerı birer çerkes dalı olarak gösterirler. Morgan kitabında bu SERSET lardan bahseder ve bunların tarihten evvel de bu yerlerde oturmakta olduklarını yazar (3). Kerket, Kerkets, Serset gibi Avrupalıların Çerkeslere ad olarak verdikleri Sirkas, Sirkasiyenlerin de aynı mânada ve aynı kökten olduklarını gösterir. Hatta birinci yüz yılda Kafkasya etnografya haritasında Fırat nehri üzerindeki ve Suriyenin kuzeyinde Hâtiler zamanında hükümet merkezi olan Kar-gamışın altında (Sırkezizyum) (4) ile onun sol tarafında alta çöl bölgesinde (Kırkas) kelimelerini de hatırlatmak isterim. Çerkeslerin ataları Hâtiler milâttan 2000 sene evvel Anadolu'da hükümet kurmuşlardı. Asyann kadim tarihi bu zamana raslar. Hatta bugün bile Lübyada Mısır hududuna yakın yerde yaşayan geniş çapta Kerket adında bir aile de vardır (5). Bu bakımdan Şora Nogumuka'nın Kerket kelimesi Çerkeslere Yunanlılar tarafından verilmiş değil, bilâkiss o milletin lehçe farkıyla kendi adı olduğunu belirtir.

Çerkesler; tarihten evvelki zamanlarda (Prehistorique) Mezopotamya-Kafkasya zincirinin Kafkasyadaki halkasını teşkil eden ve oranın yeri (Autuchon) halindedir. Müstakıl olan bu Kafkas ırkının dört dalından (Çerkes, Çeçen, Lezgi, Gürcü) biridir (6). Mezopotamya'dan Kafkasa geçen bu topluluğun bir kısmı Avrupa ve Anadolu'ya (Hâtiler) daha sonraki çağlarda göç etmiş, bunlardan bir kısmı Avrupada kalmış (Etrusk, Bask), bir kısmı anayurda dönmüştür (Hâtiler).

Alman Etnografya uzmanı BYHAN eserinde Çerkeslerden bahsederken (Bununla beraber ne Indo - Europeyeneler ne de Turano - Mongol (Uralo - Altaique) ırkı Kafkas ırkını yok edemediler (7) demekle Kafkas ırkının istiklâlini belirtmek istemiştir.

- (1) 19 uncu yüzyıl Fransız ansiklopedisi cilt 2, s. 882.
- (2) Met Çunatuka İzzet, Kafkas tarihi, İstanbul, 1912, s. 205 - 211.
- (3) Morgan J. Recherches sur les origines des peuples du Caucase. Paris, 1889, cilt 2, s. 186 ve 206.
- (4) Aynı eser sahife 104.
- (5) İsmail Berkok, Tarihle Kafkasya, İstanbul, 1958, Kerketler (Çerkesler) bahsi, sahife 140.
- (6) Arthur Byhan La civilisation Caucasienne (Les Peuples anciens du Caucase) Payot, Paris, 1936, s. 8.
- (7) Aynı eser sahife 7.

Ö N S Ö Z

Bu kitabın Rusça olarak yazılışı 1842 yılında sona ermiştir. Fakat yazar basılmasını başaramadan birden öldü. Böylece bu kitap oğlu EROSTAN tarafından Kuzey Kafkasyada Beştaş şehrinde basılinceye kadar uzun süre unutulmuş kalmış. Yazarın oğlunun himmeti, gayreti yetiştirmeseydi bu kitap kaybolacaktı ve belirttiği bilgi ve seçkin olaylardan okuyucular elbet ki uzak kalacaklardı.

Paris'te Kafkas Eserleri Kurul Başkanı ve Paris Asya Cemiyeti üyesi Adolf BERGÉ, 1861 de Rusça yazılan bu kitabı 1866 yılında Almanca'ya çevirmiş, düzeltilmiş, üzerinde işlemiş ve değerli bilgiler katmıştır. Kapalı olan olayları aydınlatmıştır. Tarihi sağlam ilmi hakikatlarla uygun ve doğru olanı belirtmiştir. Bu suretle tartışma istemeyen, ilmi bir kıymet taşıyan bir kitap olarak ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda eser Fransızca'ya da çevrilmiştir.

«Kafkas Tarihi» yazarı Met Çunatuka İzzet Paşa bu kitap hakkında — kitabın 60 ıncı sahifesinde — şöyle demiştir : (Çerkesler arasında milleti hakkında Rusça olarak tarih yazan büyük bir adam çıktı. Kabardey çerkeslerinin hayatı hakkında geniş yazılar yazdı. Ancak daha onu bastırılmadan ölünce oğlu EROSTAN kitabı 1861 tarihinde bastırıldı). Esi olmayan bu kitabın önemi dolayısıyla mevcudu bitmiş olduğu için bir tanesini bin bir zorlukla elimne geçirip Tanrının yaradımı ile Arap diline çevirdim.

Bu kitaptaki tarihi bilgilerin kaynağı birinci derecede ADİGE (Çerkes) milletin eski zamanından beri saklayıp koruyabildiği eski rivayetler ve mitoloji bilgileridir. Yazar; eskiden beri ağızda dolaşan milli rivayetleri ele almış ve Karanzın'in (Rusya memleketi tarihi) eserindeki aynı konuda esaslı ve sabit tarihi olaylarla karşılaştırmış ve böylece tarihi hakikatları ortaya koymuştur. Rivayetlerde geçen bilgilerin doğruluğunu sağlamlaştırmak için her rivayete eski bir kaside yahut eski bir şarkı katılmış, bu suretle o olayların açıklama ve aydınlatılmasıyla beraber savaş alanlarında döğüşler şeref, ün kazanan şöhrret yapan kahramanların adlarını birer birer belirterek hiç birinin hakkını incitmeden, oynadığı rolü açıklanmıştır.

Bu kitabın okunmasıyla eski tarihlerde yer tutmuş Adige (Çerkes) milleti ile pek çok ılgısı bulunan ve Rusyanın güney bölgesini sayısız savaşlarına sahne yapmış, büyük imparatorluk kurmuş ve sonra yok olmuş, hayatta iz bırakmamış Hun, Goth, Avar, Khazar, Slav, Tatar, Moğol vesaire gibi çok sayıda milletlerin eski tarihleri de bilinmektedir.

Adigeler, geçmiş zamanlarda zorlanarak giriştikleri savaş ve uğradıkları mesakhat ve güçlüklerin çokluğundan bugüne kadar hayatta (kuvvetli bir millet) olarak yaşamaları, hayatîyetleri kendilerini saldırganların zulüm ve şerinden koruyan KAFKAS dağlarına, kesif ve sık ormanlarına, derin vâdilerine borçludurlar.

Diğer yünden bu kitap, okunması ve bililmesi gereken İslâm tarihinin bir parçasıdır. Ancak şu var ki son zamana kadar çok az bir şey bilinmektedir. Müslümanlığın Adigeler arsına yayılmasına ve bunun gerektiren sebeplere dair çok bilgiler vardır. Çerkes veya Adigelerin eskileri olan (ANT) milleti hususunda ise deriz ki garaz veya komşuluk sebebiyle Rus tarihçilerinin iddia ettikleri gibi onlar Rus ırkından değildirler. Yazar Şora Nogumuka hakikat imiş gibi Rus nazariyesine bağlanmıştır. Fakat tarihçi (PROKOPİUS) un dediklerine göz atar ve etraflıca inceleysek hakikat hemen ve derhal ortaya çıkar ve konu aydınlanır. PROKOPİUS şöyle diyor :

(ANT MİLLETİ KARADENİZİN KUZEYİNDEKİ YURTLARINDA KENDİLERİNDEN İRK VE CİNS BAKIMINDAN AYRI OLAN SLAV

MİLLETLERİ İLE ÇEVRELİ İDİLER. ANT MİLLETİ AYRI VE BAĞIMSIZ BİR MİLETTİ İDİ).

Tarihçi (STRABON) ise milâdın ilk yüz yılında Anlıların menşee ve tarihlerini açıkladı ve Kuban nehrine, Ant milletine bağlayarak ANTIKİTES adını verdi. Bu kitapta geçen olayların önemlerinden biri (Adige - Çerkes) lerin Rusyanın güneyinde muazzam bir imparatorluk kuran ve Musev - Yahudi dininde bulunan Hazarlarla savaş tarihidir. İmparatorlukları bütün bir Avrurayı yok etmekle tehdit ediyordu. Eski Adigelerin bu Musevi devletiyle savaşmaları ve onların yıkılmalarında büyük bir yardımı ve rolü belirmiştir. Yeni İsrail hükümeti bu yok olan imparatorluğun varisidir.

Zamanımızda üzüldüğümüz, acısını duyduğumuz şeylerden biri de şarklıların, ses sanatkârlarının ve milli halk hikâyecilerinin kayıp, çöküntüsü, milletlerin eski âdet, gelenek ve göreneklerinin yok oluşu ile neticelenen şimdiki sosyal ve medeni durumudur. Gerçekti ki bu hikâye ve rivayetçiler hayranlık ve övünmeğe değerlerdi. Eskilerin büyük eserlerini ve kahramanlarının şeref alanlarında giriştikleri savaşları ölmeliyle yaşatan, ebedileştiren onlardı. Çok şükürki geçmişleri tamamiyle yok olmamış, okutulmadan, özel bir eğitim gösterilmeden milletin içinden yetişen o şarkıcı ve rivayetçiler sayesinde bir çok olayları ebedileştirmişler, üstün şir kabiliyetlerinden ötürü kahraman adlarını ve yüksek başarılarını yaşatmışlardır.

Dr. Şerket HABİOKA
Amman (Ürdün) 15.4.1963

ŞORA BEKMİRZE NOGUMUKA nın hayat tarihinden bir parça :

Şora NOGUMUKA 1801 yılında Kuzey Kafkasyanın Piyatigorsk şehri yakınında CÜZA ırmağı kıyısında NOGUMUK (Nogmow) şehrinde doğmuştur. Büyük babası (dedesi) Çerkeslerin Abzaklı kabilesinden (dalından)dır. Geçen yüz yılın ortalarında Kabardey bölgesine göçmüştü. Bekmirze, Arapçayı daha çocuk iken öğrendi ve Kumuk bölgesinin Andireyvo köyünde on sekiz yaşındayken de iyice ilerletti. Zaten o köyde ilim öğrenimi için bir kaç sene kalmıştı.

Nogumuka, kendi milletinin dilini mükemmel bilmekle beraber Fars ve Türk edebiyatına da vakıftı. Bu dilleri öğrendikten sonra kendi bölgesinde dini başkan (molla) olmuştu. 25 yaşına erişince VOLGA bölgesinde birinci Kazak tümeni komutanı Luçkin (Luçkin) den Rus dilini de öğrenmek üzere kendi dairesine kabulünü istedi ve bu istek yerine getirildi. Üç sene içinde de Rus dilini iyice öğrendi. O derecede ki Rus devletinin Kafkas milletlerinden topladığı rehnelere (emanetlere) öğretenen tâyin edildi. Rusya, Kafkasya milletlerinden sakınp durduğundan bu yolu tutmuştu ve bu ödev Nalçık şehrinde görülmüdü.

(Devamı var)

ESİR MİLLETLER HAFTASI DOLAYISIYLA

Yazan : B. B.

20 Aralık 1960 senesinde, Kuzey Kafkasya Milli Merkezi Reisi A. Nanihok ve sekreteri B. Baturhan tarafından aşağıda adları zikredilen zevata gönderilen ve «NewYork Herald Tribune» gazetesinin 3 Ocak 1961 tarihli sayısında yayımlanan memorandumun metni:

The Senate of the United States of America
The House of Representative of the United States Captive Nations Committee
The President of the United States of America
The congress of the United States of America

17 Temmuz 1959 senesinde Birleşik Amerikan kongresinde senato ve temsilciler meclisi üyelerinin müşterek oturumunda alınan bir karara göre her yıl Temmuz ayının üçüncü haftası «Esir Milletler Haftası» olarak kabul edilmiş olmasi hususunda bir kanun yayımlanması için Amerikan Hükümet Başkanna yetki verilmiştir ve bu «Hafta» nun bütün esir milletler esaretten kurtuluncaya kadar her yıl devam ettirilmesi hususunun bu kanuna kaydedilmesi cumhurbaşkanından rica edilmiştir.

Bu kararnamne çıktı, fakat kararname, her nedense, esir milletler listesinde Kuzey Kafkasyanın dört muhtariyetli cumhuriyeti, iki muhtariyetli eyaletini işgal eden (Kabaridin - Balkar, Dağıstan, Çeçen - İnguş, Kuzey Osetya muhtariyeti cumhuriyeti, Karagay - Çerkes ve Adige muhtar eyaleti) yani: Çerkesler, Çeçen - İnguşlar, Dağıstanlılar, Asevinler ve Karagaylılar zikredilmemiştir.

Kararnamize göre, bu eksiklik, iyi niyetler bulunmadığından ileri gelmemektedir. Hıfılsa, bunun neden böyle olduğunu ve bundan kimin sorumlu bulunduğunu aramayıp, şu olaylara dikkatimizi çekmeyi lüzumlu buluyoruz.

Evvela şunu belirtmek isteriz ki, hiç bir millet Kuzey Kafkasyada yaşayan milletler kadar «Esir Milletler Haftası»nda yer alması hak etmiş değildir. Çünkü esir milletlerden hiç birisi bizim kadar çok ve sürekli olarak Rus emperyalizmine ve sömürgecilğe karşı kanlı mücadele etmemiştir. Hiç bir millet bizim kadar hürriyet ve istiklal uğrunda dövünmemiş ve bizim kadar da şehit ve kurban vermiş değildir. Bu mücadeleler 100 yıldan fazla sürdü ve sonunda da buradaki halkın bir kısmı imha edildi, baki kalmalardan bir kısmı da (Çerkesler, Çeçenler, İnguşlar v.s.) Osmanlı (Türkiye) ülkesine mecburi olarak göç etti.

Su işitilmemiş ve bir benzerine daha rastlanmayan milletlerin imhası faciası neticesinde, bugün sayıları 7 - 8 milyon olması icabeden Çerkeslerden Kafkasyada bir milyon dahi kalmamıştır.

Bugün Çarlık Rusya hükümetinin siyasetini devam ettiren Bolşevik Rusya da, diğer bölgelerdeki Kuzey Kafkasya halkı imhaya başlamış ve bu caniyane hareketini devam ettirmektedir. Nitekim 1943 senesi sonunda ve 1944 senesi başlarında 800,000 Çeçen - İnguş ve Karagay-Balkar halkını kızıl Ruslar çok zalimane bir tarzda kısmen imha ve bir kısmını da orta Asya ve Kazakistanaya sürgün ettiler. Bu suretle Bolşevik Ruslar da, eski Rus Çarı I. Nikolay'ın vermiş olduğu: «Ya itaat veya imha» emrini, Kafkasya milletlerini daha vahşiyane bir şekilde imha etmekle yerine getirdiler. Bu faciadadan 13 yıl sonra 9/1/1957 tarihinde Sovyet hükümetinin kararıyle sürgün milletlerin öz vatanlarına dönmeleri gerekiyordu, fakat bugüne kadar bu milletlerin çoğu hala sürgünde bulunuyor.

Kuzey Kafkasyada yaşayan milletlerin, gerek eski Çarlık Rusya devrinde ve gerekse şimdiki Bolşevik Rusya rejimi devrinde olsun, imha edilmelerinin tek sebebi şudur: Bu milletler daima Rusya sömürgeciliğine karşı kuvvetli ve şiddetli mücadelede bulunmuşlardır. Mesela:

1 — Çerkeslerin Kafkasyadaki mücadalesi 1728 - 1864 aralaksız sürmüştür.

2 — İmam Mansur'un 1785 - 1791 senelerinde arasında devam etmiştir.

3 — İmam Gazi Muhammedin 1830 - 1832 senelerinde ve Hamzat beyin 1832 - 1834 yılları arasında başarı ile devam etmiştir.

4 — İmam Şamii: 1834 - 1859 yılları arasında tam 25 sene kanlı bir şekilde bütün şiddetleyle devam etmiştir.

5 — Kunta Hacı'nın isyanı 1865 yılında,

6 — Ali Bek Zondak'ın 1877 - 1878 yılında Türk - Rus harbi esnasındaki isyanı v.s. hep birer milletli kurultuş haneleridir...

1917 yılındaki Rusya inkılabından sonra Kuzey Kafkasyalıları 11 Mayıs 1918 yılında istiklal ilan ederek bağımsızlıklarına kavuştular, fakat Rusların beyaz ve kızıl ordularının istila darbeleri altında bu bağımsızlığı kaybettiler. Bolşevik Ruslar ilk önce bütün milletlere vadedtikleri: «Milletlere istiklal» prensibini, istiladan sonra yerine getirmedikleri için, ülkemizde yeniden kızıl Ruslara karşı çok kanlı mücadeleler başladı: 1922-1927 isyanı, 1928-1930 (Kohozlar aleyhindeki isyanlar, 1936-1938 de Stalin diktatörlüğüne karşı isyan, 1939-1941 yıllarında (Kohozlar aleyhindeki isyanlar v.s. Bu isyanlar esasında Sovyet orduları on binlerce Kuzey Kafkasyalıları en vahşi bir canavarlıkla imha ettiler. Bu olaylardan anlaşılacağı veçhile, Kuzey Kafkasyalıların kurultuş ve istiklal için yaptıkları mücadeleler zaman zaman inkıtaa uğramışsa da fakat hiçbir vakit son bulmamıştır, sönmemiştir.

Yukarıda kısaca özeti verilen gerçek olaylara bakılırsa, hiç kimse şaşmamalıdır ki, Avrupalı, Amerikalı, Yakın ve Orta Şarkta 2,5 milyonluk Kuzey Kafkasyalıları (Esir Milletler) listesine dahil etmediklerinden ötürü ne kadar utanlı duyular yeridir.

Tahminimize göre: Türkiye, Suriye de, Mısırda ve Ürdünde bulunan eski göçmenlerimizin torunları yaklaşık olarak 2,5 milyon kadardır ve bu memleketlerde siyasi ve askeri rolleri bulunan bu torunları hesaba katarak, komünizm ve

Rus emperyalizmine karşı topyekün mücadelede bu kitleyi «Esir Milletler Haftası» listesinin dışında bırakarak geri koyordu.

Sovyet Rusya siyasetleri bu meseleyi iyi bildikleri içindir ki, aralıksız bütün milletlerin dillerinden radyoda yayın ve propoganda yapıyorlar.

Hürmetleriyle:
A. Nanihok (Kuzey Kafkasya Milli Merkezi Başkanı, B. Baturhan - Sekreter). - İstanbul.

Bu memorandumdan sonra, gerek Arvupada ve gerek Orta ve Yakın Şarkta olsun yaşayan bütün Kuzey Kafkasyalıları her yıl tertiplenen «Esir Milletler Haftası» törenine iştirak ettiriliyorlar.

Amerikan kongresinde (Esir Milletler Haftası) karar alınırken başka milletlerle birlikte Kuzey Kafkasyalıları da bahsedilmemesinin sebebi, Ukraynalı mütecellerin — Özellikle Amerikalı sayımlarını — tutumunu göz önüne alınırca, koayca anlaşılır. Bu Ukrayna ki, sözcük komünizm aleyhindeki mücadelede muhaceretleki Kuzey Kafkasyalıları beraberdirler, acaba bu iddialarında samimiyetleri? 1930 senesinde Londra'daki Ukrayna teşkilatı bürosu tarafından yayımlanan haritada Kırmızı ve bütün Kuzey Kafkasya bölgeleri Ukraynanın sınırları içinde gösterilmiştir. Fırsat bulunca da muhaceretleki Ukraynalılar yayımladıkları bütünlerde ve kitaplarda daima Kırmızı ve Kuzey Kafkasyayı kendi hudutları içinde göstermişler.

Amerikan senatosunda üye bulunan aslen Ukraynalı Prof. Lev Dobryanski (Esir Milletler Haftası) kanununu çıkarırken bu konuda büyük rol oynamıştır. Halen de (Esir Milletler Komitesinin) başkanıdır. Amerikalılar da, Sovyet Rusya'daki esir milletlerin kimlerden ibaret olduğunu gereği gibi bilmediklerinden Dobryanski'nin bundan faydalanarak kasıtlı olarak Kuzey Kafkasya ve Kırmızı Amerika'nın Amerikan kongresine malumat vermediğini anlaşıyor. 1930 senesindeberi Ukrayna mütecellerinin yaptıkları hareket, 1960 senesinde de sözde «Ukrayna kongresi komitesi» U.S.A de Lev Dobryanski

Müridizm Hakkında

I

Yazan : BA . TA

Modern dinlerin hüküm sürdüğü yerlerde, onun bir türlü tefsiri mânasına gelen fikri görüşlerine rastlanır. İnsanlar, uymakta ve anlamakta güçlük çektikleri, dini kural ve kavramları, yaşadıkları devrin ihtiyacı ve gerçekleri ile bağdaştırarak, dünyevi tarahî daha kuvvetli doktrinler meydana getirme işindedirler. Bu işlemin gaye ve yönü, dinde değişiklik yapmak değil, onun özünü, ruhunu bulmaktır. Geçmiş asırlarda hep bu yoldan yürünerek mâ-naya gidilmek istenmiş, çeşitli dinî anlayışlara vücut verilmiştir. Sofizm, diğer adı ile tasavvuf bunlardan biridir ve şöyle tarif edilebilir: Akıl yolu ile erişilemeyen, Allah, yaratılış, ölümlü, ezel ve ebede ait konularda gerçeğe kalp yolu ve irade gücüyle ulaşılabileceğini kabul eden felsefe ve din mesleğidir. Bundan tarikatlar ile yalnız KAFKAS'a has Müridizm doğmuştur. Biz, bu hususta bildiklerimizi, aşağıdaki sıraya göre anlatmaya çalışacağız.

TARİHÇE :

SOFİZM VE MÜRİDİZM ayrı şeylerdir. SOFİ doktrinleri, Kafkaslara, ilk defa birinci asırda, muhtemelen Araplar tarafından getirilmiştir. Bunlar Azerbaycan'ın doğu sahil bölgeleri ile Bakü dolaylarında Arap - Şamlı, Arap - Kaldim ve buna benzer adları altında kurulan köy-lere yerleşiyor, ticaret yapıyorlardı. Küzey Kafkasya'da da, özellikle DAĞİSTAN'da, HAZAR denizini yurt içine bağlayan

tarafından tazeliniyor ve kendisinin yayınladığı «Ukrayna büheni» ve «Ukrayna dersisiminde daima Kırmı ve Küzey Kafkasya» büyük Ukrayna'nın hudutları içinde göstermektedir. Durum böyleyken, tabii ki, Dobryanski Amerikadaki niğuzundan faydalanarak Kırmı'da bizimle birlikte kendilerinin bir eyaleti gibi göstererek bizleri (Esir Milletler Haftası) listesine dahil ettirmemiştir. Gönlül isterdi ki, Moskoflar işe karışmasın ve biz de Ukrayna ile karşı karşıya

giriş kapıları gevresinde otururlar, dini ve ekonomik faaliyetlerin güdümü ile uğraşırlardı. Bugün, hâlâ, yukarıda zikredilen ülkelerde yaşayan bir kısım insanlar, koyu esmer tenleri ve diğer bazı ölçütleri ile, Arap asıllı olduklarını açığa vururlar.

TEKNİKİ : Sofi düşüncesine göre,

İSLÂM üç halikah bir zincirden ibarettir. ŞERİAT, TARIKAT ve HAKİKAT. İslâm tasavvufunun diğer bütün görüşleri gibi, bu da tabii ki, ŞERİAT, kul ile kul, kul ile ALLAH arasında münasebetlerî fâvın ve tesbih eden ilâhi emirlerin kümlüdür; bu zevrenin sınırları dışında tutum ve mühtalâa caziz değildir. TARIKAT; daha ileri gitmek isteyenleri, ruhi gelişim kaynağına götürmek tek yoldur. HAKİKAT ise; mânevî hayatın sırrına ermiş pek azının bulunabileceği mâna ortamdır. İnsan, bir kere bu cazibeyle tutuldu mu, bir daha geri dönemez, artık o ALLAH kabına çıkan merdivenin bir basamağı olur. Şu vasfı ile fani, ilâhi ruhla birleşmeğe, bir olmağa hazırdır: Hayranlık ve aşk havası içinde Veede gelmiş iken de HAK olur. Sofiler buna MARİFET, veed durumuna da HAL ismi verirler. Bütün diğer dinlerde de bu anlayış şekli vardır. Murağabeve dalına işi böyle bir dereceye ulaşır ki, ruh bedenden ayrılmış geçici bir süre için, dünyevi zaman ve yer mefhumu kaybolur. O andan itibaren ruh, her türlü yük ve beşerî kısımlardan kurtularak, gerçek âleme, ebedi hayata intikal eder. Mutlak saadet ve ermişliği bu dereceye uzun sürmez, isede, buna nail olan üzerindeki tesiri devamlıdır. Böylece sonsuzluğu öğrenip,

kalamın. O zaman Ukraynalılar gelisler Kırmı ve Küzey Kafkasya'yı bizden alırlar.

Yukarıda arzettiğim şu düşüncelerimi, ze Ankarada çıkan aylık «Kırmı» dergisinin 15 . 16. sayısında dahi rastlanmaktadır. Bu dergi, Kırmı ve Küzey Kafkasya'nın neden (Esir Milletler Haftası) listesine kaydedilmediğine şaşırıyor ve buna Amerikadaki «Ukrayna kongresi komitesi» reisi Dobryanski'nin emperyalızın itirazlarının sebep olduğunu yazıyor.

İlahî ruha kavuşan tarikatçının yeni ALLAH'ın yanındır. Onun için korku yahut şüphe, iyi veya kötü diye bir şey yoktur; ırk ve inanc ayrımı yapmaz, teftiki kaybetmiş, TEVHİDİ kazanmıştır. Çünkü o, bütün bu sunî görüşlerinin dışında ve üstündedir.

«Her kimki, müslüman hırslıyan gayreti kocalar, o, gerçeği tanımamıştır ve dünyaya insan olarak gelişim mânasını da idrak edemez»

İşte Sofi bunu savunur!

TARIKAT :

Kuruluşu : Tarikat, şeriatın sert görülen kaidelerini yumuşatmak ihtiyacı ile ortaya çıkan, Sofizmle bağlı bir çeşit dini görüşdür. Çevresi içinde, şiddet ve mücadele ruhunu öngören prensiplere yer vermez. İdari ve askeri yönü olmadığı gibi, fevakkül dışı fikir ve davranışları hoş görmez. Kalbini artırılması, sa bir ve tahammül yolu ile hedefine gitmeyi usul bilen pasif bir düşüncüsel ifadesidir. Öğreticilerine Mürîd, öğreticilere Mürşid, en büyüklerine de Şeyh denir. Tarikat, çok evvel Azerbaycan'da gelişip yayılmasına rağmen, sonradan, tarihi, şartlara uyarak susmuş, nerede ise unutulacak bir TEORİ haline gelmişti. 18. asrın sonlarında, Şirvanlı İsmail Efendi, onu bütün dereceleri ile yeniden kurarak öğretmeye başladı. Adı geçen zat, bu irada ile toplumun büyük bir ihtiyacını karşılıyor, onun, zayıflamaya başlayan din duygusunu kuvvelendiriyordu. Halk beşerî ve tizgündü, gitkiçe artan düşünce baskısı, tümt işgini söndürüyor, huzur ufkunu karartıyordu. Yeni düşüncü onları mânevî hayata hazırlıyordu. Tarikat epeyce büyüdü, ama, durum ona, istediği seviyeye erişmek imkanı vermedi. Zira, daha önce, Rusya - Osmanlı İmparatorluğu ve İran ile yaptığı savaşta kazanacağından korktuğu için, pasif bir hareket şeklinde başlayan tarikatın, ileride aktif bir karakter kazanacağından korktu. İsmail Efendi'yî Türkiye'ye, Mürîdlerini de Rusya içlerine sürmek suretiyle Nakşibendi tarikatına, hiçbir iz bırakmadan kökünden yıktı. Böylece yine karan-

lık bir devre başlamıştı ama çok uzun sürmedi. İnançlarla oynamanın, kötü neticeler doğuracağı belli idi. Bir zaman için, vicedanların himayesine sığınan müessesese oradan aldığı hızla Küzeyin çıkılmaz dağlarına sırayacak, yepyeni bir hiyeye bürünerek, bomba gibi patlayacaktır. MÜRİDİZM...

Yalnız Küzey Kafkasa mahsus bir nevi dini anlayış, amel, sabır, sadakat ve irade unsurlarını almakla beraber şiddet ve savaşçılığı da ilâve eder. Kuranın çarpışmaya cevap veren kısımlarına dayanarak SİDDET ŞERİAT'ı der. Mâdî, mânevî bütün kıymet ve hizmetlerin tek gayeye yönelmesini ve bir noktadan idare edilmesini savunur. Prensipleri arasında, düzenli devlet ve millet kavramlarına da yer verir. İleri ve inkılapçıdır. Ruhun serbest ve akıl yolu ile gelişeceğine, dini tesir ile kişilik kazanacağına inanır. Hayatı düzenleyen ilâhi kurulları yanında, millî gelenek ve formlara bağlanmayı da zorunlu görür. Kanunların varlığına rağmen, toplumu vicdanların yönetmesi hücumuna kanidir. Her yönü ile sağlam, tek tilkeye yönelen, imanı bir kitle vücuda getirmek iddiasındadır. Din ve dünya işlerini birbirinden ayırmamaz bir bütün olarak kabul etmekle beraber, efsane ve bari düşünüşe tahammülü yoktur. Ruhun huzur ve selâmeti için, sahibinin iyi hareket etmesini, kendisi için gizlen ortanda kalmasını ister. Yaşamın hak, mücadelenin vazife olduğu esasına sadıktır. Hürriyetin, fert ve toplum yönünden, en kutsal bir değer olduğunu belirtirken, kölelik ve esaret müessesesini reddeder. Allahın bahsettiği bu hakkın muhafaza ve savunması konusunda şevkle çarpışmayı ön görür. İngiliz asıllı Rus edibi Lermontof'unda dediği gibi : «Mürîd, bir elinde kılıcı, diğerinde tabancaşı, ağzında kamasi ile saldıran, gönlünden servet hirsini çıkararak, öldürmeden ölmeği günah sayan dindar savaşıdır.» Onlara göre, İslâmın şartlarından biri de «Allah ve Vatan uğruna», GAZAVAT'a, yani kutsal savaşa katılmaktır. Ehl silâh tutan çocukları, en yaşlı ihtiyarına kadar herkes için bu görev fardır. Dağı yaşayışının

manasını muharebe ile izah eder. Kor-
kahlık, çekingenlik ve ihanetin cezası
öldürdür. Mürid, molla ve naib adı ile
anılan rütbe ve mertebeler esasına da-
yanır. Düzenin başı, üst otoritesi iman-
dır. Müriddizm üç sınıflı bir ektodir:
Öğrenme, tabiiyat ve düşünme. Bu saf-
haları sındıranak geçen birisi, iyi bir as-
keri öldürücü bir silahtır. Dağlıların sis-
teminde merki ve derecenin babadan
oğula geçtiği vaki değildir. KAFKAS RU-
H'U, terifi ve önderlik konusundadır; muha-
rebeye kılıç ve imanî, kılısıde bilgi ve
hitabeti ile, en yüksek iktidarı gösteren-
den başkasına itibar etmez; asaleti vic-
darda, ask ve cesareti er meydanında
arayan başka bir dünya.

Müriddizm, Kuzey Kafkasyaya şamîl,
Naksibendi tarikasına dayanan nevi sahs-
sına mülbessir bir din yolu, hayât görü-
şüdür. Daha önceleri de söylendiği gibi,
zulme maruz kalan naksibendiler, kuzey
ve kaçararak canlarını kurtarmışlar, 1827
yılında tarikahı tekrar kurmuşlardır.
Merkezi YARAGIL köyü idi. Buradan
İsmail efendinin bir müridi tarafından,
Dağıstanın gelişme dağlarına götürüle-
rek yeniden organize edildi. Yaragil'de
Molla Muhammet tarikahı kurulları
bütün deavaları ile tefsir ediyor. Kafka-
sın her kabilesine mensup kalabalık dir-
leyiciler grubuna, bu kutsal anlayışın
amacını gösteriyordu. Topluluk arasın-
da iki de ilahiyat öğreticisi vardı: GAZI
MUHAMMED ve ŞAMİL.

Tarikah yerini bulmuştu. Kuzey Kaf-
kas'ın sır dolu vadileri ve erişilmez
AOUT'larında garçabuk kök salarak, kı-
sa zamanda bütün ülkeyi istila etti. Za-
ten islahî anlam yönünden iyi bilen bu
insanlar, tarikattaki gayeyi buluyor, onu
bütün inceliği ile öğreniyorlardı. Akın
durmadı; her gelen mülüm kaydını yap-
tırıyor, ona ancak burada yaşayabilece-
ğini müjdeliyordu. Vatani, vahşi güzeli-
hlerin yansıttığı dar ve derin vadile-
ri, dipsiz yarıları, ak saçlı muhteşem dağ-
ları ile müritlere yuva olmuştur. Tarikat
mevesini veriyordu; o Kafkasa birlik
ve beraberlik ruhu getirilmişti. Daha ö-
nce düşünmanın karısına tek başına çıkan
ve aldığı sonuçla öğrenen kabileler, ara-
larındaki anlaşmazlığı kaldırarak birle-

şiyor, müthiş bir kuvvet haline geliyor-
du. Milli şuur uyanmış, bütün duygu ve
düşünüşler bir noktada toplanmıştı. As-
lında lerdî ve sosyal yapıları ayrı olan
KAFKAS DAĞLILARI, bu şartlar altında
tam bir millet görünüşi arzedyordu.
Masallar ülkesinin karanlık tarihi yeni
bir imanın ışığı ile aydınlanacaktı: «TEK
ELİN SESİ ÇIKMAZ, BİRLİKTEN KUV-
VET DOĞAR.» Dağlılar tarikata yeni bir
kişilik kazandırmışlardı: Artık o, yalnız
dini bir usul ve ibadet formülü olmaktan
çıkıyor, dağılan sert ve haşın karakteri-
ne biriniyorlardı. Şu anda kişiyi atre-
te hazırlayan pasif bir öğretim değil,
hızını kın ve şiddetten alan aktif bir eği-
timdi. Adı değişmiş MÜRÜDİZM olmuş-
tu. O, gittikçe büyüyen bir harp gücü
şeklinde gelişecek öldürücü darbelerle
hazırlanacaktı. Batıda, Kahraman Der-
vişler adı ile anılan Gazavat müritlerine
göre: HÜRRIYET ve ALİAHİ uğruna öl-
mek, en büyük ibadet; muharebe mey-
danları en kutsal ibadethanelerdi; savaş-
mayan mürid, MÜRŞİD de olamazdı. Va-
tan ve şeref için ömresini bilmeysin
canıde de yeri yoktur; chada katliamla-
rın KILIÇLARI, ahrette cennetin ana-
hları olacaktır. Peygamberimiz çö öyle
buyuruyordu: «Vatanınıza göz koyan
hürriyet düşmanına derhal cezasını
verin.»

AÇIKLIAMA : Müriddizm, her ne ka-
dar Kafkas İstiklal Savaşlarının kayna-
ğı rolünü oynanmış ise de, aslında kur-
luş amaçları arasında haksız şiddete
yer vermez. Kafkaslılar vatanlarının kan
 revan içinde kaldığı 19. asırda bile ara-
 larında yaşanan hırstıyan azınlıkların
 can, mal ve irtz dokunulmazlıklarını işe-
 rinde titremişler, onları her türlü tehli-
 keden masum kılmışlardır. Çünkü bu ar-
 mosterde, kin ve şiddetin hedefi ırk ve
 din ayrıntısının düşünmüdü. Toplum ola-
 rak düzenlerine saygı göstermeyen her
 kuvvete karşı bu silâhı kullanacaklardı.
 Genel anlamda pek azınm tarikatlılık
 yaptığı hür değerlere göre: Bu savaş ö-
 rü savunma, saldırıya karşı millî bütünlü-
 ğü koruma müddesidir. Fikrin doğru-
 ruluğunu, o günün parolası haline gelen
 dini ifadelerde de görmek mümkündür:
 GAZAVAT, İMANISIZ KOPEGE ÖLÜM...

ARIKBAŞI KÖYÜNDE GENÇLER AKİDE ŞEKERİYLE EVLENİYOR

Yazan : Cemal KHUT

(Davul ve Zurnacılar şikâyetçi)

Arıkbaşı köyünün gençleri; hayallerini, birer akide şekeri ile birleştirmekle-
dir. Bu; ötedenberi tatbik edilgeleyen bir adettir. Genç delikanlılar; kendileri için
münasip gördükleri genç kızlara birer akide şekeri gönderirler. Şekeri alan kız,
onu yediği takdirde, delikanlıya gündoğdu demektir. Genç; genç kız, ya evinin
arka penceresinden, ya da bahçenin çitinden alayıp kaçırarak kalır. Böylece, iki
gençin hayatı, düğün dernek masrafı olmadan, 5 kuruluşluk şeker karşılığı, birleş-
miş olur.

Arıkbaşı köyünde olduğu gibi diğer bir çok köyde gençlerin bu şekilde ev-
lenmeleri galgıncuların işine gelmemekte ve bunlar davulsuz - zurnasız evlenmeler
yüzünden işlerin ço kkesat gültüğünü heri şirmekteyler. Bu arada, davulcu Zeynel,
şikâyetlerini, kendine has şivesiyle şöyle anlatmaktadır :

«Çerkesler de bu âdeti nereden çıkarmış, bilmem ki? Önlümüz kırs, köylerde
harman ve ekim işleri bitti. Şimdi tam düğün - dernek zamanı. Davulculara, zur-
naçılara bayram gayri. Koca sene düşünleri bekletiz ama, bizim işler yine kesat.
Bu şeker dalgasını kaldırırsınız da iş görülm. Allah rızası için böylecek yazın.
Ne olur?»

İzmirde çıkan YENİ ASIR gazetesinin 21 Ekim, 1964 tarihli nüshasının
üçüncü sahifesinde EĞEDEN HABERLER sütununda bu yazıyı ve paragraf için-
de Zurnacı ve davulcuların resmini görünce İzmirin Arıkbaşı köyündeki toplu-
mun ve gençlerinin bu yerinde hareketlerine sevdim. Var olsun öyle yapan
köylüler...

Geçenlerde Adapazarı'nın bir Çerkes köyüne düğüne gitmişim. Herkes gibi
bizleri de davul, zurna ve bir de pis, kadın kıyafetli bir erkek köçek karşıladı.
Hayretler içinde kaldık. Medeni bir çağda, verimli, üstü başı düğün bir halk
topluluğu içinde bir çingene eğlencesi... ve çirkin bir karşılayıcı zümresi. Durum-
dan hepimiz üzüntü içinde idik. Nihayet İstanbul davetlilerinden bir zat; ortaya
çıkarak bir konuşma yaptı ve bu çirkin halin bir daha tekrarlanmamasını ağır
bir şekilde konuşarak tenkidini açıkladı. Göbek atma, çingene oynatma, davul,
zurna çalarak karşılama çirkinliğinin eser verici olduğunu, bunu köye yakıştır-
madığını söyledi. Bu konuşmadan yaşlılar ve anlayışlı olanlar memnuniyetini
belirttiler. Yaşlıların gözleri yaşardı ve hep birden bir daha tekerrir etmez. Var
olun dediler

İzmirin Arıkbaşı köyüsünün bu asil hareketlerine uysalar ve o köyden ör-
nek alsalar diğer köylerimiz.

Vecize ile taş atılan, İsa'ya imanan veya
kılıseye gidenler değil, dünyanın içinde
kaybolmuş ekonomik ve poçlık çirk
mazdan faydalanarak iğrenç ihtirasları-
nı kaba kuvvet kullanarak gerçekleştirir-
mek isteyen istilacı Ruslardır.
Ama ne yazık ki onlar da, davra-
nınındaki haksızlığı din perdesi ile ör-
tüyor, ortodoks Şürcüleri müstüman
taarruzlarına karşı savunmak için hare-
kete geçtiklerini ilan ediyorlardı. Sonuç
itibarıyla, Müridler hürriyeti ve Allahı
için döğüşülerken, Ruslar Çarın keyfi
için ölüyorlardı.

Kuzey Kafkasya
Rusya MücadelesiYazan : İzzet AYDEMİR
(Geçen sayıdan devam)

Ruslar millî düşman olmaktan başka dini düşman olarak da ilân edildiler. Bunun yanı sıra Osmanlı İmparatorluğu ile bağlar kurulmaya, onlardan yardım sağlanma yolları aranmağa başlandı.

İşte Kuzey Kafkasya - Rusya mücadelesinin ikinci safhası da bu şekilde sona erdi.

ÜÇÜNCÜ SAFHA

Çar Petro'nun ölümünden sonra Kuzey Kafkasya üzerindeki Rus askeri hareketinde bir çürüklüğe, buna karşılık politik ve iktisadi alanda aktif bir faaliyet göze çarpar. Ruslar Kuzey Kafkasya üzerinde daha önceleri girişmiş buldukları askeri hareketlerindeki başarısızlıklarını göz önünde bulundurarak istikbale natuf ve kesin sonuç alabilecekleri uzun süreli planlar tesbitine başlamışlardır. Rus girişlerinin doğu Avrurpada yayılma politikasını uygulamaya başlaması, bu arada özellikle Polonyada askeri hareketle girişmeleri, Kırmı Rusyaya katılmak üzere çalışmalarında bulunmaları da burada önemli bir rol oynamıştır. Çarçe Anna Ivanovna'nın (doğu Avrurpada yayılma) politikası gütmesinin sonucu olarak Kuzey Kafkasya üzerinde Rusya, İran, Kırmı Hanlığı ve Osmanlı İmparatorluğu arasında askeri hareket yerine bir nüfuz yarışmasına girişildiği görülmüştür. Bunun sonucu olarak da gerek Osmanlılarla İranlılar ; ge-

reksé Ruslarla İranlılar arasında önemli politik, hattâ askeri girişmeler meydana gelmiştir. Kuzey Kafkasyalılar ise millî vatanlarını korumak amacıyla başta Rusya olmak üzere İran, Kırmı hanları ve kuzeydeki Kalmuklarla her an savaşmaktan geri kalmamışlardır.

KUZEY KAFKASYA - İRAN SAVASLARI : Kuzey Kafkasyalılarla İranlılar arasındaki ilk büyük ve önemli çatışma İran Şahı Nadir Şah zamanında olmuştur. Nadir Şah'ın 1743 yılında Dağıstan Emir'i Surlbay Han'ı esir etmesi sonucunda İranlılar Derbent de dahil olmak üzere birçok Dağıstan şehirlerini işgal ettiler. İranlıların Dağıstanda girişimleri tehliş havası Kuzey Kafkasyalıların derhal düşmana karşı harekete geçmelerine sebep olmuştur. Murtıza Ali komutasındaki büyük bir Kuzey Kafkasya kuvveti ile Nadir Şah arasında 1745 yılında yapılan savaşta İranlılar fevci bir yeniliğe uğramış ve Kafkasyayı tamamen terk etmek zorunda bırakılmışlardır. Bu yeniliği Nadir Şah için çok büyük bir darbe, Kuzey Kafkasyalılar için de yıllarca öğünmelerine vesile teşkil etmiştir. Çünkü Nadir Şah ilk büyük yeniliğe ancak bu tarihte ve Kuzey Kafkasyalılar karşısında uğramıştır.

II ncı KATERİNA'ya FAALİYETLERİ : Nadir Şah'ın Kuzey Kafkasyayı istilâ planlarının başarısızlıkla son bulmasından sonra Rus Çaricesi II. ci Katerine, Kafkasları zapt etmek için çeşitli entrikalar çevirmiş ve bunlar arasında en önemli iş olarak da Kafkasyalıların millî birliğini sarsıp kuvvetlerini bölmek (Devamı var)

ÖLÜMÜNÜN ÜÇÜNCÜ YILDÖNÜMÜ DOLAYISIYLA :

VASSAN GİREY CABAGI (*)
1882 - 1961

Kuzey Kafkasya cumhuriyeti sabık parlamento başkanı Vassan Girey Cabagi 3 Mayıs 1882 yılında Kuzey Kafkasyanın Nasır Kort şehrinde dünyaya gelmişti. Lise öğrenimini 1900 yılında Viladikavkazda pekili derece ile tamamlayan merhum buradan Felenburg ve Riga (Lettonya) teknik üniversitelerine devam etmiş, fakat oradaki karışıklıklar yüzünden üniversiteyi bitirememiştir. Buradan ayrılarak Almanyaya geçmiş ve 1908 yılında Yena Teknik Üniversitesini bitirmişti. Ayrıca yitsek ziraat mühendisliği diplomasını da alan merhum Leningradta Ziraat Bakanlığında görev almış, bilâhare Rusyadaki Şubat 1918 ihtilali üzerine vatanı Kuzey Kafkasyaya dönerek vatanının bağımsızlık savaşına katılmıştır. Kuzey Kafkasyada girişilen kurultay savaşında başarıya ulaştı ve 11 Mayıs 1918 de kurulan Kuzey Kafkasya Hükümetinde Maliye Bakanlığı ve sonra da parlamento başkanlığı görevlerinde bulunmuştur. Cabagi bilhassa Azerbaycan, Ermenistan, Gürcistan ve Kuzey Kafkasyadan meydana gelebilecek bir Kafkas federasyonunun kurulmasını ideal edinmiş ve Kafkasya devletlerinin işbirliği gibi bir birliğe kavuşması yolunda çaba sarfetmiştir. Ana vatanının bölgevikler tarafından istilasına üzerine yurdunu terk etmiş ve vatanın bağımsızlığı için muhacerette çalışmaya ara kalksınz ve yılmadan devam etmiştir. 1922 de İstanbul'da Kuzey Kafkasya, Azerbaycan ve Gürcistan taraflından meydana getirilen Kafkasya İttikâli Komitesi kurucularından olmuştur. Daha sonra Varşovada kurulan bütün mahkûm milletlerin teşkil ettiği Promethe hareketinde faal rol almış, bunun dışında gerek Almanya'da gerekse Türkiye'de kaldığı sürelerde pek çok dergi ve gazetelerde vatanının kurtuluşu için makaleler yayınlamıştır.

Ana dili Geçeneçden başka, Türkçe, Almanca, Fransızca, Rusça, Polenceceyi çok iyi bilir, ayrıca İngilizce de okuyabiliirdi.

Meşhur gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın'ın da yakın arkadaşısı olan merhum, 18 Ekim 1961 yılında, 80 yaşında olduğu halde İstanbul'da vefat etti.

Büyük idealist Vassan Girey Cabagi'yi bütün Kuzey Kafkasyalılar her zaman minnetle anacaklardır. Ruhunu şad olsun.

KAFKASYA

(*) Vassan Girey Cabagi için bak :

- 1) Yeni Kafkas Dergisi : Dr. Vasfi Güsar, Kasım - Aralık 1962, sayı 30, s. 2.
- 2) Yeni Kafkas Dergisi : Aynı sayı, sayfa 22.
- 3) Dergi : Münih, sayı 26/27, yıl 1962, sayfa 91.

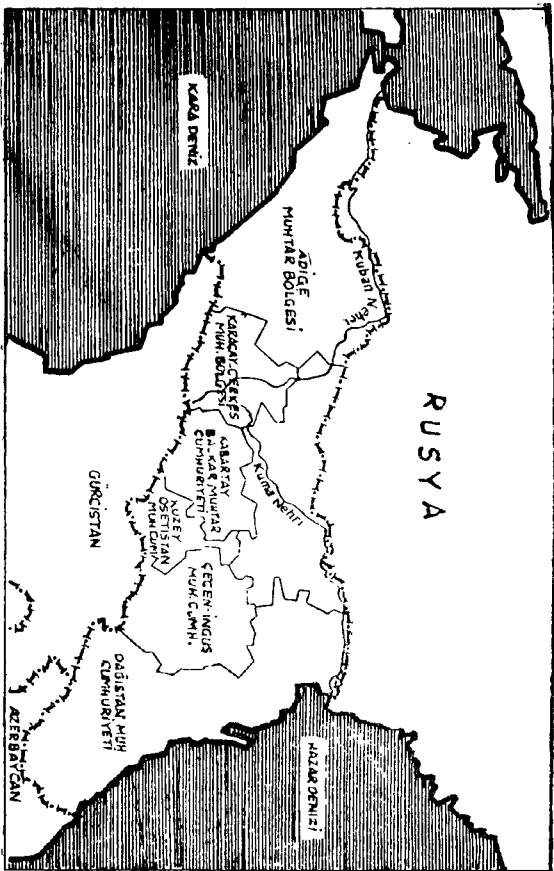
TEŞEKKÜR

Alınmet Felgeri Aşeni hemşerimiz kıymetli yazar ve müfetehtir A. Felgeri Şöeni'nin büyük bir emek sarfiyle meydana getirdiği «Kuzey Kafkasyanın Kuvvet Kaynakları» adlı eski Türkçeyle yazılmış bir eserini dergimize hediye etmişlerdir. Hemşerilerimizin faydalanmasına çalışacağımız bu eser için Felgeri beye teşekkür ederiz.

**

Antalyanın Yelme Köyünden Aziz Uzun hemşerimiz eski Türkçe yazılmış ilmi bir kıymetli haz Çerkes Arınalrı adlı kitabı dergimize hediye temmiştir. Yaktında bazı kısımlarını dergimizde yayımlıyacağımız bu eser için hemşerimize teşekkür ederiz.

Bundan önceki sayıtlarımızda Kuzey Kafkasyanın coğrafi durumunu arkadaşlarımız (Şabsuğ) tarafından okuyucularımıza sunmuştu. Bu sayıdan itibaren de Kuzey Kafkasyanın bugünkü politik durumunu Problemler dergisinden naklen de sayın TAMAR GÜSAR tarafından hazırlanan bir yazı serisinde önceki yazımızın bir devamı olarak yayımlanacaktır.

KUZAY KAFKASYANIN İdari Bölümü

KUZAY KAFKASYANIN POLİTİK DURUMU

İngilizceden çeviren:
Tamar GÜSAR

Kuzey Kafkasya, Kafkas dağlarının kuzey etekleriyle ona bitişik vadiyi içine alarak KUBAN ve KUMA nehirlerine kadar uzanır. Bu yer uzun zamandanberi aynı folklori (NART HİKAYELERİ), aynı kanunları, aynı millî ananeleri, aynı elbise biçimini ve aynı kültürel ve ekonomik hareketleri paylaşan büyük sayıda ve birbirine bağlı insanlara ANA vatan olmuştur. Asırlarca Kafkas dağlarının meydana getirdiği büyük tabii kale bu insanlara serbest yaşama ve serbest gelişme yolunu temin etmiştir. Bu insanların başlıcaları Dağıstan (Avarlar, Lezgiler, Kornuklar); Çeçen - İnguş, Nogay takarıları, Asetinler, Çerkesler (Adiğe olarak tanınırlar) ve Karaçay - Balkarlardır.

Rus tarihçisi Rostovtsey «Bizim zamanımızdan evvel Kuzey Kafkaslıların atalarının iyi gelişmiş hayat şekilleri vardı. Eski Yunanlılar onları mallarının iyi müşerisi, güney ve doğu ligleri içinde iyi bir aracı olarak tanırlar» diye yazar. Orta çağda ticari cumhuriyet olan VENEDİK ve GENOVA Karadeniz kıyısındaki Çerkes şehirlerinde ticari limanlar kurdu ve Arap halifeleri zamanında Kuzey Kafkasyalılar doğu ile ticari liglerini devam ettirdiler.

Kuzey Kafkasya halkı hıristiyanlığı dördüncü asırda kabul ettiler. Sekizinci asır başlarında Dağıstan islâm dine döndü ki bu din 16 ıncı asırda hemen, hemen bütün Kuzey Kafkasyaya yayıldı. Şimdi ancak Asetinlerin büyük bir kısmı hıristiyandır.

Kuzey Kafkasyalılar hakkında günümüze kadar gelen en eski yazılı malzeme Yunan alimi Strabo'nun yazılarında rastlanır. Hemen hemen iki bin sene evvel yazılmasına rağmen Strabo'nun söyledikleri Sovyetlerin de bildiği gibi büyük bir doğruluğa sahiptir: «Dağlarda ve vadilerde küçük topluluklar halinde oturan ve yerli prenslerle idare olunan bu halk sık sık gruplar halinde birleşirler ve çok beşirli ve tehlikeli olurlar.» Bu çeşit birleşmelerde Kuzey Kafkasya POMPEY'in lejyonlarını, İran ordularını, Attila'nın Hunlarını ve Asırlar boyunca birçok yabancı istilâcıları geri çevirmişlerdir.

Kuzey Kafkasya halkının hürriyetine son veren olay Rus Çarı birinci Petro'nun askeri hırslarıdır. XVIII inci asır başlangıcında, Petro önce Türkiye ve sonra da İrana harp ilan etti ve senelerce bu karşılıklı iki kuvvetin arasında kalan Kuzey Kafkaslıların kaderi bu harplerin gelişmesine dayandı. 1730 da Belgrad anlaşmasıyla Rusya ve Türkiye Kuzey Kafkasyanın Rusya ile siyasi sınırının DON nehrine paralel olan ve bu nehrin at sirtında on saatlik günde bulunan çizginin olması kabul edildi. Bu iki imparatorluk birleşik Kuzey Kafkasya eyaletinin olmasına aralarında bir «manita» olarak saygı göstermeğe mecbur oldular. Böylece kurulan Kuzey Kafkasya bu otonomi bölgesi bugün Sovyetler tarafından kabul edilen Kuzey Kafkasya'nın iki mislinden fazla idi.

Kuzey Kafkasyadaki sülh devri başka bir kralın, ikinci Katerina'nın istekleriyle sona erdi. Polonya'nın bir kısmı ile Kırmı çıkıntısını aldıktan sonra 1785 de Belgrad anlaşmasını da hıce savarak kuvvetlerini Kuzey Kafkasyaya yöneltti. Bu harp hıce kolay değildi. Hatta Rus tarihinin en kanlı ve uzun harplerinden biri idi. Kuzey Kafkasya efsânevi kahramanlığı Sevî Mansur ve İmam Samil idaresinde senelerce yılmadan carusular ve nerede ise kazandılar. Gururlu direnmeleri bütün dünyamı hayranlığını uyandırdı. Karl Marks bile şöyle yazdı: «Millîler, onlardan (Kuzey Kafkasvalılardan) hür olmak isteyen insanların nehr yanabileceklerini öğrenmelisiniz.» Rus sâiri Lermontofu «Kuzey Kafkasvalılar biz hakikaten esir olabiliyoruz, fakat biz tezaya hükmedemeyi esiriyiz.» deildirmeğe şükrü-leven köprü, köprüne bağlının hâlâ testirinde olmakla beraber birçok Ruslar da hayranlık duyumaktan kendilerini alamadılar. Rus şairlerinin en belirlerinden olan Puşkin'inde Kuzey Kafkasyalılara sert sözleri vardı, oda «Acizleşir kendini Kafkasya, çünkü Yermolov geliyor» diye yazdı (general Yermolov bu harbin baş Rus kahramanı idi).

Mart 1856 da Paris sülh konferansı Kırmı harbini (ki bu bir taraftan Rusya ile öbür taraftaki Türkiye, İngiltere, Fransa ve Avusturya arasında olmuştu) sona erdirirken İngiliz Başbakanı Lord Palmerston, Rusyanın yayılmasına karşı arada kurbanlık devletler olacakları için Kafkasya ve Polonya'ya istiklâliyet verilmesini istemesini öne sürdü; bu fikir Fransanın üçüncü Napolyonu tarafından VETO edildi. Kuzey Kafkasyanın Ruslar tarafından tamamen elde edilmesi (gahıpları buna «yaltırma» demeye tercih ettiler). 1864 te tamamlandı. Bunun hemen arkasından hattâ yarı resmi bir Rus yayınında «İnsanın nâdir uğradığı büyük-likte bir felâket» diye adlandırdığı hareket geldi. Kuzey Kafkasyalıların hürriyet ruhunu bastırmayacaklarını anlayan Ruslar; bir milyona yakın Çerkes, Çeçenleri ve diğerlerini Türkiyeye sürdüler, fakat açlık, hastalık ve gemilerin hadinden fazla yükli olmasının doğurduğu zorluklardan dolayı bunların ancak yarından azı hedeflerine ulaşabildiler. Bu sürgün Kuzey Kafkasya da büyük toprak bölgenini boşalttı. Bu yerler kanun önünde büyük avantajlara sahip olan Ruslar ve Karaçaylar tarafından çabucak dolduruldu. Kuzey Kafkasya halkı «Halkın askeri idaresi» adlı bir Rus müstemleke dairesine bağlı idiler. Ruslarla Kuzey Kafkasya-ıhar arasındaki devamlı çarpışmalar 1917 ihtilâline kadar sürdü.

(Devamı var)

GEÇEN ile ASETİN

Bir Asetin ağır, ağır arabasını süren Geçen'in yolunu keşti. Ona:

— Arkadaş yolculuk ne tarafa diye sordu.

Geçen sükunetle cevap verdi:

— Bazırkıne. (1)

— Ben de oraya gidiyorum. Yanına alır mısın?

Geçen başıyla işaret ederek:

— Abla arabaya, dedi.

Bir hayli yol aldıktan sonra, Asetin konuşmağa başladı:

— Arkadaş, şı karşıdaki kasabayı görüyor musun? Onun adı Zavçıkav'dır (2).

Tamamen bizimdir. Geçen tasdik ederek başını salladı. Pek konuşmak istemiyordu. Fakat Asetin yol arkadaşıyla aynı fikirde değildi: Konuşmasına devam ederek:

— Terekin üstündeki şu büyük demir köprüyü de görüyor musun? İşte o da bizimdir!

— .....

Biraz sonra bütün ihtişarıyla Kaspiysk şehri görüldü. Asetin büyük bir gurur ve azamette yine söze başladı:

— Arkadaş! Şu şehirde görüyor musun? İşte o da bizimdir...

— Ve şu büyük fabrika da!..

O ana kadar susmakla yetinen Geçen kızgın bir sesle alhara kumanda etti:

— Höss!

Ve yol arkadaşları Asetin'e gayet ciddi ve kızgın bir şekilde emir verdi:

— Arkadaş kusura bakma! İn aşağıya! Bu araba da bizimdir.

Asetin bırıkrakarak yoluna yalnızca devam etti.

(1) **Bazırkıne:** Kafkasyada bir kasaba.

(2) **Zavçıkav:** Yihâdi Kafkas (Terekale)nin en eski ismi. Asetince, Zav'ın köyü anlamına gelir.

- (1) **Bazırkıne:** Kafkasyada bir kasaba.
 (2) **Zavçıkav:** Yihâdi Kafkas (Terekale)nin en eski ismi. Asetince, Zav'ın köyü anlamına gelir.

AÇIKGÖZ DELİKANLI

Yazan : Mahir ÇAÇATAY

Bir herkes delikanlısı cimri bir kocakarıya misafir olur. Karnı çok acıkmış olan delikanlı önüne konan sofrada mamursanın çok olmasına karşılık katık olarak konan bir tas süften başka birşey olmadığını görür. Bu durum karşısında karnını mamursayla doldurmak istemediğinden ağzına aldığı bir jökına mamur sayı karşılık dört, beş kaşık süt iğzer. Bu vaziyete iğzerleyen kocakarı nihayet dayanılmazarak delikanlıya sorar:

— Oğlum sizin kağ ineghin var?

Delikanlı hiç bozunmaya vermeden:

— Bir tane, diye cevap verir. Bunun üzerine kocakarı:

— Peki kağ kardeşiniz diye tekrar sorar.

Delikanlı da:

— Yedi kardeşiz. Deyince kocakarı delikanlının sütü çok iğhğini ima etmek istercesine:

— Yedi kardeşe bir ineghin sütü geliyor mu hari? der.

Delikanlı yine aldatmamazlıktan gelerek:

— Haftada bir gün bana süt iğme sırası gelir ve o zaman da böyle iğzerim.

Diğererek tastaki sütü ditiirip oradan uzaklaşır.

PORTRERLER :

Ölümünün 130 ncu

Yılı Dolayısıyla

İMAM HAMZAT

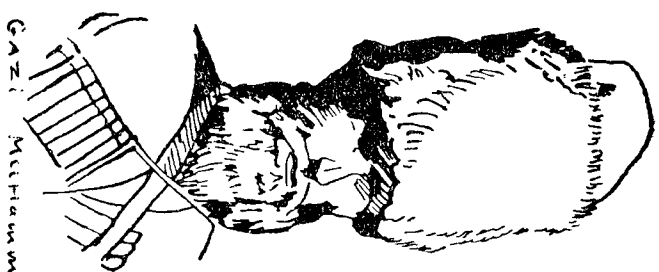
1789 . 1834

Yazan : BA. TA

GAZİ MUHAMMED'in ölümünden sonra, HAMZAT İMAM seçilmişti. Onun zamanı kısa, fakat karşık hâdiselerle dolu geçti. Üşman, daha evvel yaptığı arlaşmalara dayanarak ilerlemiş, gaspetiği her yeni garnizon haline getirmişti. Bununla da yetinmeyerek, iğzerlere kadar sokuluyor, ülkenin giriş çıkış yolları ile mümbit ovalarını ele geçiriyordu. KAFKASLAR'ın istilasına atf plan tümü ile yürütülğe konmuştu. Avar Hanları, Ruslarla sözleşmiş, onların bu gibi tecavüzlere göz yummuşlardı. Halk bezgin ve bıkkın idi; alışıç olmadıği yabancu bo-yunduruğu ona ağır geliyordu. Başta muharpiler olmak üzere herkes, yeni bir kartarı arıyor, onu bağına basmağa hazırlanıyordu. Bu; ilim, fazilet, feragat ve cesaret dağ, ŞAMİL'di; ama onun bilinmeyen bir yerde tedavi altında tutulması, hattâ öldü sanılması ile, yakın arkadaşları HAMZAT ortaya çıktı. Yeni imamı birçok vazifeler bekliyordu. O, herseyden evvel, bozulmuş nizamı düzeltmeğe çalışacak, bu uğurda karşılaştığı güçlükleri yenmek için çeşitli metotlar deneyecekti.

HAMZAT 1789 da AVARİA da doğdu. CANİKA (1) asıllı babası İSKENDER, ta-nınmış bir adamdı; verilen her işte başarı göstermiş, Har'ın güven ve sevgisini kazanmıştı. Kocasına hizmetten dolayı, BAHU - BIKE, adı geçenin oğlunu, yanına aldı ve öz çocuğu gibi, büyüttü. Bütün bunlara karşılık ondan istenen sadakat ve hürmetli. HAMZAT iyi bir tahsil görmüştü. Gürcüce, Arapaça ve Farsca bilirdi.

Sarayda epeyce kaldıktan sonra, kö-yüne döndü. Yeni havaya alışamadığı

GAZİ MUHAMMED

iğın kendini içki ve safahata verdi. Kısa zamanda, tembel, ayasç ve benecil bir adam olmuştu. Gelecek günler için hiç bir şey düşünmüyor işsizliği meslek edindiğini her fırsatta açıklayan, birkaç büyükü Camiye gelirken gördü. Bu ona çok tesir etmişti. Birdenbire değişti; bütün kötü alışkanlıkları bir kenara iterek, din dersleri almak üzere GİMRİYE koştu. Orada GAZİ MUHAMMED'den Müridizmi, Şeyh Cemal'tinden de tatkı öğrendi. Medrese basamaklarını geçerbuk tırmanarak iyi dereceli bir mürit olmuştu. Zamanı ile ilgili mürit harplarının bir kısmını bu devrede bildi.

1831 - 32 seferleri başladığı zaman, HAMZAT'a, emirindeki kuvvetle Rusları oyalamak ve Çar bölgesini savunmak görevi verilmişti. Fakat, geocelvin cereyan eden muharebede yenildi ve memleketi Rusların eline geçti. HAMZAT mağlup bir adam edası ile teslim oldu. TIFLİS'e gönderildi. Orada, Rus karargâhına vardığı zaman, kendisine kötü muamele

edilmisti. Tervik edilip hapse atilmis, fi-
vavete göre, itaat şarti ile muayyen bir
maaş bağlamisti. O zamanlar, bir prens
veya han, geresiz kaldigi zaman, para
mukaboli Ruslarn hizmetine girer, Mi-
ridlere karşi savasirdi. Tıpkı devlet me-
murlari gibi davranirlar. Kendilerini Çe-
rin mümessili sayarlardi. BAHU - BIKE-
nin kooasi bu usulün en güzel örneğini
vermistti. Disman, HAMZAT henüz mü-
him görülen biri oldugu için, ona da
böyle bir teklifte bulundu.

Bir müddet sonra, GAZI KUMUTK.
larn reisi Arslan hanın ketaleti ile ser-
best bırakıldı. Ruslar, bağılıktın defalar-
ca işpat etmiş olan bu beyi kırmak iste-
mediler. Çünkü, onların maksadı, hain-
lerin desteği ile DAĞISTANA hâkim ol-
maktı. Hakikatte, bu bir oyundu. Aslan,
aşk yararı ile komaya giren bir insan-
dı; onun nefreti, küçük görülen bir aş-
kın içinde bocaladığı durumu ifade edi-
yordu. Kendisine BAHU - BIKE'nin kızı
vaad edildiği halde, sonradan cayılmış
kız Tarko Şamhal'ın oğluna verilmisti.
Bu onu çok üzmiştü, aşka kaybettığı
şansı kumarda deneyecekti; Rusları bu
kadın aleyhine gevirme kinkânsızdı. Çün-
ki O, daha ervel, HUNZAH'ın müdafaa-
sında müridlere karşi başarı kazanmış,
sadakatını göstermiştii. Oğluda aynı yol-
da yürümüş, düşman safıları arasında,
kendii müllihane kurşun atmaktan zevk
duymuştu; Aslan bey bir intikam aleti
bulunmaya kadar sustu. İşte, böylece, ba-
sit bir aşk kınından KAFKAS HARPLE-
RİNİN' geyresini değiştirecek korkunç
durumlar hasıl olacaktır.

O, yani ASLAN, HAMZAT'ı kandır-
mak için elinden gelen her şeyi yaptı:
«Babanı - BIKE'nin servevi ve halk üzerin-
deki tesiri mühimdi; al aşığı edilmesi
şarttı. Bu işi bececen Müridlerin gözüne
girecek, bütün AVAR ülkesine hükmede-
cekti.» Arslan, Rusların yanına kıymetini
kaybetmiş bir kabile reisi idi. Kendisini
Dağlılar da sevmelerdi. Bütün bunlara
rağmen o yolunda yürüyecek, kın ve ih-
tirasının esiri olacaktı. HAMZAT'ı zehir-
lemeye devam etti: «HUNZAH fesat oca-
ğı haline gelmişti; o yandıka millî şuur
(1) Canka : Bir prens'e halktan birinin evlenmesinden doğan çocuk.

sönecek, Müridleri sevekti; Yurdunun
seven bir insanı cankarak konuşuyordu.
Hürriyet ve dîn için her fedakârlığa ha-
zırdı. Onu ortadan kaldıran bir kahra-
man, bir kurtarıcı olacak, bu değişkenli-
ği Ruslar isteyecek, halk benimseyecekti.
» Bu arada HAMZAT'ın gururu üzeri-
ne oynamayıda ihmal etmedi: «DAĞIS-
TAN ufuklarında yeni bir güneş doğacak,
Müridler bu güneşin ışığı olacaktır.» ve-
sairte... Geleceğin İMAMİ ASLAN'ın, Rus-
larla yeniden temasa gâlişan sâtlmış bir
adam olduğunu anlayamadı. Onun ma-
şası mevkiine düşmek talihsizliğine uğ-
radı.

Zayıfın atfedilmediği bir ülkede,
HAMZAT'ın tekrarı müridler arasında gö-
rülmesi, GAZI MOLLA ve ŞAMIT'ın gü-
venini kazanması hayretle karşılandı.
Onun, yukarıda adı geçen GAZI KUMUTK
reisinin ricası üzerine, bir daha baş kal-
dırmamak şartı ile serbest bırakılması
günün konusu olmuştu. Maaş karşılığı
Ruslar hesabına gâlişmayı kabul ettiği şe-
yiası üzerine duruluyordu, üst kademede-
ki şefler arasında yer alması istenmiyor-
du. GAZI MUTHAMMED ve ŞAMIT GİM-
Rİ'de düşman tarafından sarıldığı za-
man, emründeki kuvvetle yardıma geldiği
halde, üçüncü bir Rus birliğinin yakla-
ştığını görünce, muharebeyi kabul etme-
den geri çekilmesi, aleyhinde yorumuna yol
açmıştı. Bu muharebelerde GİMİRİ düş-
müş, GAZI MUTHAMMED şehit edilmişti.
ŞAMIT, etrafı kusatılmış, eski bir saat
kulesi üzerinden aşağıya atılmış, kılıcını
rasgele sallayarak, Rus sâflarına yapıp
geçmişti. Aldığı ağır yaraların etkisiyle
ıssız bir köşeye çekildiği sanıldı. Halbü-
ki o, dev cüssesine rağmen bir kaplan
gevikliği ile gözlerden kaçmış, karanlık-
ların himayesine sığınmıştı. Civar yer-
ler müritler ve Ruslar tarafından iyice
arandı ise de, izine rastlamak mümkün
olmadı. Hemer, hemen herkesse göre ol-
duğu muhakkaktı. İşte bu olaydan iliba-
ren, onun hayatı ve hâbitlerini efsanelere
birtünererek ebedileşcecekti.

(Devamı var)

HİKÂYE ÇOBANIN ŞANSI

Yazan : Kadir İ. NATHO

Kafkas dağlarının gölgelediği yemyeşil çayyılıktaki çoban filitüü ile bir kah-
ramanlık türküsü tutturmuş bir aşığı, bir yukarı gezmiyordu. Serin bir rüzgâr
saçlarını alının üstüne dökerken o hayal kuruyordu :

Bir atım olsa, eski Kafkas sövalyeleri gibi kahramanlık yapsam.»

Onu takip eden sirtü meleyişleriyle türküsüne karşılık veriyor, kırılmgçlar
da neseli ötüşleriyle onlara katılıyordu.

Her adım atışta, ayakları altındaki toprak fırlayarak ses çıkarıyor, yabani tav-
şan ve geyikler, çiçeklerle süsli ormandan hızla fırlayıp, çobanın bulduğdu renk,
renk çiçeklerle bezemiş çimenliği aşırıyorlardı. Hepsi neseli, hepsi sıhhat
doluydu.

Birden bire çobanın önünde bir at belirtirdi. Başı beyaz, sıyah yeleli, doru,
güzel bir at. Kuyruğu, ayakları kar gibi, temiz ve pırlı, pırlı. Uzun boylu, ince
ayaklı. Çimenlikte otuyordu.

Bu ne müthüklük! Çoban birden heyecanlanmıştı. Vitocundunda şimşekler çakı-
yor, elektrikleşmişine üperiyordu. Filitüünü susturdu, kalbi çarpıyordu. Göz-
lerini uğuşurdu. Evet at halâ önünde bütün ihtişamıyla duruyordu. Bu bir hayal
olamazdı. Çevik bir hareketle atın dizginini yakaladı, ayak uçlarına basarak tize-
rine sıradı.

At şaha kalkmıştı, önce kışnedi, sonra çoban üstünde olduğu halde dötrinala
ormana daldı. Artık o hayalinde yaşadığı sövalyenin kendisiydi. O andan itibaren
artık sirtüsünün ve ormanın hâkimiydi. Elbette şans birgini ona gülecekti ve gül-
müştü de. Gözlerinden sevinç yaşları boşandı, coşmuş, savaş alanlarında düşman
kafası uçurur gibi ağaç dallarını biçercesine kolumu sağa, sola sallıyordu. Çünkü
o artık gerçek bir sövalye, tam mânasıyla bir kahramandı.

Bu sırada kulduğuna bir ses geldi. Sesin geldiği tarafta baktı, bakmasıyla kuv-
vetli bir dal çobanı uğan atın üzerinden yere indirdi. O canının acısına aldırtmı-
yor, hızla uzaklaşan hayvanın arkasından bağırıyordu :

— Benim atım, benim atımı!

— Oğul, oğul! Bir tarafın inelindi mi? diyen hafif, fakat otoriter bir sesle
kendine gelir gibi oldu. Sonra kuvvetli bir koi onu omuzlarından yakaladı. Çoban:

— Ne olur bırakın gideyim, lütfen engel olmayın, atım nerede? Diyordu. Fakat
ihtiyar, ama dinc adam onu bir türlü bırakmıyordu.

— Evlat; uyan artık uykudandı. Bu diyarlarda artık kimsenin atı yok! Eski
camlar bardak oldu! Maamafih senin gibi olmakta çok iyi. Dünyadan haberin yok.

— Hayır, hayır! O benim atımdır, benim atımı!

Çoban atın peşisıra gitmek istiyor, ama ihtiyar onu bırakmıyordu.

— Gel oğlum gel! Dedi ihtiyar, bir baba sevgisiyle.

— Senin kolum çıkmış, onu yerine yerleştireyim...

— Fena! Kolum dışarda.

Ve kolumu döndürerek yerine yerleştirdi. Çoban bağırıyordu:

— Kolum ne önemi var ki! Atım, atımı isterim. O benim atımdı. Fakat.. Sen,
sen seslenince döndün ve atımı yitirdim!

— Oh! Ne aptalım ben. Arkama bakmasam ne olurdu sanki. Sana kulak as-
masaydım. Şimdi ahmandan öldüm; şansımı kaybettim.

Hıçkırarak ağlıyordu. İhtiyar büyük bir üzüntüyle :

— Evlat! Acını anlıyorum, ben de aynı şeyleri duyuyorum. Bir zamanlar ben
de gençtim ve aynı rüyayı görmüştüm!

— Allahın atın benim olmasını ve sana vermediği ne kadar isterdim. Fakat
ne yazık ki! At benim değil ki! Kollektif çiftliğin damızlık hayvanıdır. Bırkağ gün
önce kaybolmuştu, ben onu bulmakla görevlendirildim, dedi.

Sonra, başını önüne eğerek, kağan atı yakalamak üzere oradan uzaklaştı.

Çoban, yine aynı çoban olarak kaldı.

Asetin Efsanesi

AMRRAN

Yazan : A. AYTEK

Kimse kalmamıştı evrende yemmediği
Öylesine yiğit **AYYRAN DAREDDZANTTI**
Zaferler de usandırır insanı elbet
İstiyordu karşısında yeni bir kuvvet.

Bir yaz günü, mutluymdu çevrede herşey
Göğün maviliğine tırmanıyordu dağlar
Bir atlı belirtdi uzakta
Eğildi ağaçlar...

HTSAU'ydü böyle dolu-dizgin giden (1)
Görünce Amran'ı seslendi hemen :
— «Bacım oğlu Amran yolun açık olsun !...»
Bir Htsau kalmıştı güreşmediği
Fırsat çıktı diye hopladı yüreği
Tez verdi cevabı yiğit Amran :
— «Kolay gelsin işlerin
Anamın doğma kardeşi
Denevelim gücümüzü
İn de atından...»

Şaşırtdı Htsau'yu Amran'ın teklifi
— «Beni yenezsın güreşte Amran...» dedi.
— İn Htsau atından, denevelim
Kim kimden güçlüymüş
Bir kez görelim.»

Bu sözler kızdırmıştı Htsau'yu
Attı yere elindeki kancayı
Vermesini rica etti sonra Amran'dan
Yerinden oynatmadı o güçlü adam.

İş işten geçmişti artık
Htsau kızıymıştı bir kere
HORSACI HOHO'da Amran'ı (2)
Vurdurdu zincire.

Süresi bilinmez geçen yılların
Bugünedek orada zincirli Amran
Tüm ırkdaşlarının mutluluğu için
Kurtuluşunu bekliyor Horsaci Hoho'dan.

AVCI DZUATDA KUTSİ
Dolasıp dururken tepelerde
Açılan kapısından bir mağaranın
Adım attı içeriye.

Mavi dumanlar arasında
Bir mavi ışık yanıyordu
Bunların ortasında zincirli Amran
Kaçmak istedi avcı korkudan.

«Dur!» diye bağırtdı Amran
«Beni tanımadın mı?
Yaklaş yanuma, korkma!
Şu yerde duran kılıcımı
Al, uzat bana!...

Ne yazık kılıcı oynatmadı
Bir eliyle de tuttu Amran'ı
Çekince avcıyı kendine doğru
Koparacakdı adanın kolunu.

Gökten kırılmış zinciri istedi (3)
Bırakıp elini avcının
«Dikkat et tartışma olmasın...» dedi
«Buna bağlı artık kurtuluşum
Ve tümünüzün mutluluğu...»

Zincir evindeydi avcının
Koştu aldı
Tam kapıdan çıkarken karısı bağırtdı:
— «Nereye götürüyorsun zincirimi?»

Kapandı mağara yeniden tizerine
Ebediyen kaldı Amran içerde!...

- (1) Htsau : Asetince, Tanrılar Tanrısı, en büyük Tanrı.
(2) Horsaci Hoho : Elbruz dağının Asetince adı.
(3) Gökten indirilmiş zincir : İnanışlara göre bu zinciri ele ge-
çiren esareten kolayca kurtulabilir.

ASETİNLERDE SOY ADLARI

Ahas FIDAROK

Kafkasyalılar bildiği gibi aile müessesesine ve aile adına büyük önem verir. Bu bakımdan diğer Avrupa ülkelerinde olduğu gibi onlarda da kişiler daha ziyade soy adları ile çağılır, özel ad ikinci derecede kalır. Kafkas kadınları evlendikten sonra dahi kendi soy adlarını muhafaza eder ve çok defa bu adla çağılırlar.

Büyük Kafkas dallarından biri olan Adige'lerde mevcut soy adları daha önce birkaç defa yayılmıştır (1). Biz burada sadece Asetinlerin ve özellikle Anavalarıyla ilgili olarak bazı soy adlarının belli başlı Asetin (Iron ve Dığuron) ailelerinin adlarını yayınıyoruz. Bu soy adlarının sonundaki «ten» eki, soyadı şahıs adı ile birlikte kullanıldığı zaman «ün» olarak telaffuz edilir. Adige'lerdeki «ko» ve «Abaz»lardaki «ba» gibi bir bağlılık ektir. Mesela Fıdarite «Fıdar ailesine mensup» anlamına gelir ve bu ekler bütün soy adlarında yeknesak olarak kullanılır.

Muhakkak ki bu liste tamamen olmaktan uzaktır. Bu bakımdan, okuyucularımıza pek az da olsa aşağıdaki isimleri sunmakta bu konuda bir fikir vermeğe çalışmış oluyoruz.

Abisalte	Abegate	Albegaite	Andiyate
Bakuyate	Bayate	Bedoyte	Beroyte
Bessolte	Biçerate	Bilatte	Bijarte
Botsate	Doyate	Dudarate	Duğyate
Dizigoyte	Elekhotte	Erkegate	Farniyate
Fıdarite	Garnaste	Gariyate	Gaytate
Goyate	Jukate	Kanukate	Kabölale
Kamurjate	Kantemirte	Katgarate	Khevegkate
Khoşonte	Kozate	Kozurte	Kertente
Kobegate	Kulatte	Kundukhte	Kubattie
Kuşate	Mamsurate	Meldakhte	Rubayte
Sozate	Sanate	Selbite	Şilonte
Tavtyate	Tokayte	Totiggate	Tsakhlite
Tsergesate	Tsalikate,	Tserikhte	Tsırıkhtate
Tuskalte	Tugante	Tulate	Uruşte

(1) Bak: Çerkezlerde Soy Adları. Dr. Vasi Güsar. Yeni Kafkas. No: 15. 17, 1959, İstanbul.

KUZZEY KAFKASYA HAKKINDA

Kuzey Kafkasyanın, Türkiye'nin menfaatlarını düşünerek hareket etmesi çok faydalı olmuştur. Bu memleketin istiklâlî şüphesiz Türkiye tarafından da pek ziyade arzu edilir. Kâzım Karabekir (istiklâlî harbimiz. Kâzım Karabekir. Sayfa 838. İstanbul. 1960).

Kuzey Kafkasya ve diğer Kafkasya devletlerinin Türkiye ile ittifakı Moskof tehlikesini ebediyen önleyecek ve bu ittifak yakın şarki yirmi sene içinde cennetten örnek verecek bir mamureye (gelişmeğe) gü-türecektir.

(Büyük Cemal Paşa hatıraları. Tertipleyen: Behçet Cemal. Sayfa 366 - 67. İstanbul. 1959).

BİR AÇIKLAMA

Dergimizin geçen sayısında bu situnlarda yayınladığımız (Kuzey Kafkasyada yaşayanlar ve dilleri) adlı yazının Türkçeye çevirisini yapan sayın Yıldız Okyay Tiflîj'den aldığımız bir mektupla aynen şöyle denilmektedir: «Derginizin Temmuz - Ağustos 1964 tarihli 2. sayısında 27 sayfa, 2. paragrafa (Çerkesler evlerinde kullanılan milli dillerini korku ve yapılan baskı yüzünden tam açıklanamamışlar ve bu yüzden bu istatistik gerçek sayıyı verememektedir) satırları bu kitabın İngilizce aslında ve ne de Türkçeye tercüme edilirken şahsım tarafından ilâve edilmiş olup, oraya kimin tarafından ilâve edildiğini de bilmediğimi üzümlere biliformek mecburiyetindeyim.

Kuzey Kafkasyada yaşayanlar ve dilleri başlıklı yazıyı Türkçeye çeviren:

Yıldız Okyay Tiflîj

Not: Dergimiz yayın komitesi, gelen yazılarda bazı düzeltme ve ilâveler yapmaktadır. İlgili yazıda da bu husus uygulanmış bahis konusu cümle ( ) paragraf içerisinde gösterilmekle bu kısmın sonradan ilâve edildiği belirtilmek istenmiştir.

Nişekim Kuzey Kafkasyalıların 1864 tarihinde ve yalnız bir devredeki göçleri sırasında Türkiyeye göç etmek üzere 1.500 milyonunun ana vatanlarını terkettikleri yetkili Türk resmi kaynaklarımızca kabul edilmektedir.

Bak: Çerkezler: Türk Ansiklopedisi. cilt XI. faskül 88, sayfa 465, sayır 25.

Bak: Çerkezler: İslâm Ansiklopedisi, cilt 3, cüz 25, sayfa 384.

Ş İ R :

GÖNÜLDEN İNİYORUM

ŞALUAT FARNIAT'ı'dan

Çeviren: Y. BATTALTI

Kalbim kurudu hırsmından
Tadım anlamıyorum artık hayatın.
Görüyor gözlerin dünya ışığını
Göremiycek artık annem yüzümü...

Yurdumu sattım, bıraktım;
Ateşe yakıtılar evimi.

Silahımı tarlamanın kenarında terkettim,
Sattım Atalarımın şerefini.

Yıllarca doluştım imdat arayarak
Sesimi duyar belki birisi diye,

Korkuyorum, yapayalnız ne yapayım,
Derdime bir arkadaş bulaydım...

BARİŞ ÖZLEMİ

Çeviren: A. FIDAROK

Bizler şu köhne dünyanın çocukları,
Adem ve Havva'nın soyundanız.
Habi ve Kabil'den başlayarak
Gördüğümüz kan artık yetişmez mi?

O günlerden beridir ki
Güçlüler güçsüzleri eze geldi,
Ve bizler
Barışa - sükûna özenerek dünyaya geldik.

Şu koskoca dünyada
Bütün insanlar, hür yaşasalar;
Güneş ve ay, ne olurdu?
Hepimiz bir den aydınlatsalar...

KUBA ŞABAN CEBELLİ

DERGİMİZE TEBERRÜDA

BULUNANLAR:

Bandırma'dan E. General

HAYRULLAH YELDAM

Eskişehir'den T. TIREL

İzmir'den C. İLKİT

YEKÜN

Sayın hemşerilerimize teşekkürle
rimizi bildiriniz.

50— TL.
25— TL.
25— TL.
100— TL.

SÜRGÜN SONU

UNUTULMAYACAĞIMIZ GÜNLER

Yazan : Mahmut KUSU

Komünistler, Çarlık Rusyasında idareyi ele geçince, bütün Kafkasya'yı in-safsızca işli etmişlerdir. Kafkasya Sovyetler Birliğine kâhıldığı andan itibaren komünistler siyasi, iktisadi ve dini yok etme yolundaki politik emellerini zorla kabul ettirmek için önce kuzey Kafkasya birliğini yıkararak parçalamışlar, ufak mahlar bölgelere bölünmüşler, sonra halkı imha veya toplan sürgüne tâbi tutmuşlardır. Müslüman mahlar ve cumhuriyet bölgelerinde her zaman yapılan maksatlı tevkiflerden başka 1922, 1933 ve 1937'deki unumi «temizlik» hareketlerine ilâveten 1932 - 1934 yıllarında Sovyet İdarceeleri tarafından yaradılan suni ağık sonunda öldürülenlerin sayısı maalesef açıklanmayıp meçhul kalmıştır.

Komünistlerin ilk mahareti kuzey Kafkasya şehirlerindeki mevcut havishaneleri genişletmek ve yenilerini ilâve etmek olmuştur. Bu havishanelerde barınabilecek mahkûmun miktarı 3 - 4 misli artırılarak, gavra sıhhi ve insani şartlar içinde daima dolu tutulmuştur. 1924 yılında Almanlar Krasnodar şehrine girerlerken bu mahousların bir kısmı yavaş olarak acele geriye sevk edilmiştir. Bu yolculukta hastalanan veya yolda geri kalanlar derhal kursuna dizilip yol kenarında bırakılıyordu. Bunlardan bir grup, sevk esnasında Almanlara bırakılmamak için canı NKVD (mülis kuvvetleri) mensupları tarafından mahneli silâhlarla imha edilmiştir. Bu arbededen sağ kurtulan tek bir kişi şimdi Amerikada hür yaşamaktadır. Almanlar Krasnodar şehrine girmeden önce NKVD'nin bodrunlarında hapsedilmiş bulunan yüzlerce «sivasi suçlu» geriye sevk edilmeyecek kadar sıkışık durumda kaldıklarından bodrunlara su salmak suretiyle boğdurulmuşlardır.

2. Dünya savası boyunca Almanlarla işbirliği yaptıkları ithamı ile Kurım Tatarları, Karagay - Balkar mahlar ve Çeçen - İnguş Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti bölgeleri halkı toplan imhaya tâbi tutulmuş ve cebran mahrumiyet bölgelerine sürülmüşlerdir. Güvenilir şahitlerin verdikleri haberlere göre sürgünlerin çoğu sürgün mahallerinde işkence kamplarında alenen öldürülmüştür.

Savaş boyunca Rus soyundan olanlar da dahil olmak üzere, Almanlarla işbirliği yapmayan kimse kalmamıştır ve bunun sebebi dünyaca malumdur. Hele Ukrayna, Beyaz - Rus ve Kuban - Don kazaklarından müteşekkil olup da Alman ordularını safalarında yer alan bu silâhli kuvvetler, Sovyet İdarceeleri ile Kızıl Ordu için korkunç bir kuvvet olmuştur. Buna rağmen toplan imha ve sürgün siyaseti yalnız müslüman halka karşı ve müslüman bölgelerinde tabii edilmiştir. Müslüman halk işkenceden bıkmış ve hürriyete susamıştı. İnsani maddede sayan, ona ancak bazı şartlarla yasama şansı tanıyan, uydurma zulüm sisteminin çöküşünü serinçle karşılaması, kurtarıcı gözü ile gördüğü her hareketi desteklemesi tabii hakları değil mi idi?

Komünist Partisi XX. Büyük Kongresinde, Kruşçev'in Stalin'i itham ederken açıkladığına göre: Stalin Ukrayna halkını da toplan sürgüne için karar almak istemiş, fakat Ukrayna halkının sayıca çok olması buna imkân vermemiştir. Stalin zamanında S. Rusya'da müslüman halka karşı tabii edilen toplan imha politikasında onun kadar sorumlu ve tabiiği olan Kruşçev'de dikkat-börlüğü ele geçirdikten sonra işledikleri cinayetleri ölen Stalin'e toplan yüklenmeyi uygun görmüştür. Halk nezdinde kendisinin bir suçlu yokmuş gibi davranmak, mevcut rejim ve idareciye karşı doğan nefret biraz olsun dağıtmak ve kendi prestijini yükseltmek için Stalin'e çatarak, onu milyonlara masumun kanına giren bir canavar olarak ilk defa iftira ve tasvir etti. Genel sürgünlerin de onun cinayetleri arasında olduğunu belirtti. Stalin'in işlediği cinayetler Adolf Hitler'inkinden daha çoktu, buna rağmen Kruşçev bu tenkid ve ithamda Stalin'in işlediği bütün

6. 9.1859 KUZZEY KAFKASYALILARIN ÖNDERİ İMAM ŞAMİL UZUN SÜREN SAVAŞLAR SONUNDA VE ÇOK ÜSTÜN KUVVETLERE KARŞISINDA RUSLARA TESLİM OLMAK ZORUNDA KALDI.

16. 9.1951 ALMANYANIN MÜNİH ŞEHİRİNDE KUZZEY KAFKASYA-LILAR KURULTAYI TOPLANDI.

19. 9.1835 KUZZEY KAFKASYALI LİDERLERDEN İMAM HAMZAT ŞEHİT EDİLDİ.

30. 9.1790 OSMANLI İMPARATORLUĞUNUN KUZZEY KAFKASYA-LILARA YARDIM AMACIYLA GÖNDERDİĞİ BİRLİĞİN KOMUTANI BATTAL PAŞA GEREK KUZZEY KAFKASYA-LILARA, GEREKSE EMİRİNDEKİ ASKERLERE İHANET EDEREK RUSIARA İLTİCA ETTİ.

17.10.1832 KUZZEY KAFKASYALI LİDERLERDEN GAZI MUHAM-MET ŞEHİT OLDU.

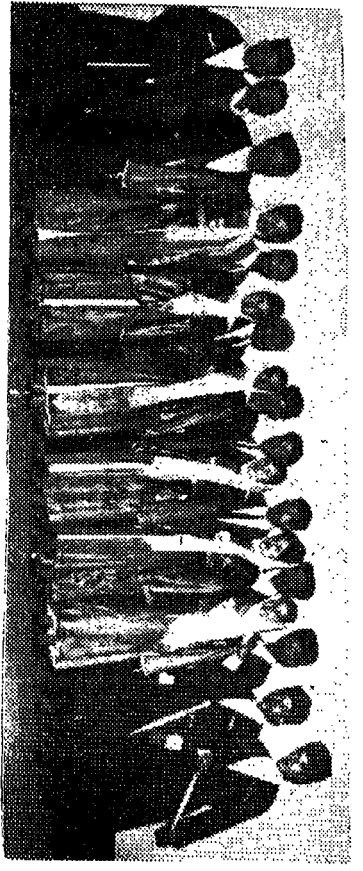
18.10.1961 KUZZEY KAFKASYA SABIK PARLAMENTO BAŞKANI VASSAN GİREY CABAGI İSTANBUL'DA VEFAT ETTİ.

29.10.1585 OSMANLI ORDUSU KOMUTANILARINDAN VE TARİHTE «MEŞALELER HARBI» ADIYLA ANILAN SAVAŞIN MU-ZAFFER KAHRAMANI OLARAK ÜN SALAN KUZZEY KAF-KASYALI ÖZDEMİR OĞLU OSMAN (KUŞTUKO) PAŞA VEFAT ETTİ.

30.10.1916 AHMET CAVİT THERRHET ÜSKÜDAR'DA VEFAT ETTİ. cinayetleri niçin açıklamadı? Açıklayamazdı, çünkü Stalin'in işlediği hemen hemen bütün cinayetlere Kruşçev ortaktı. Bir milyondan fazla Ukraynalının imha veya Sibirya'ya sürülmesinde kendisinin marifeti ve oynadığı rolü ortaya koymuş olacaktı.

Bu sürgünlerin yurtlarına dönmelerini sağlamak üzere karar almak da ge-cikmedi. Alman karar gereğince Kuzey Kafkasya müslümanlarının yurtlarına dönüşleri 1960 senesinde tamamlanacaktır, fakat bugüne kadar tamamlanmadığı gibi yurtlarına dönmelerinde orada bıraktıkları ev, bahçe vesaire gibi malları tade edilmedi. Eski yurtlarında yaşamaları çok görüldü, böylece yurtlarında da sür-gün hayat yaşamağa mecbur edildiler. S. Hükümeti, bu sürgünlerin eski yerlerin-de Sovhozlar (Devlet çiftliği) kurarak binlerce Rus'u getirip yerleştirdi.

Kırım Tatarları, Volga ve İdil boyu Almanları ise yurtlarına sokulmadılar. Kırım'ın, asırlar boyunca ter ve kanları ile suladıkları topraklardan ve kur-dukları medeniyetten lânamen mahrum ettiler. Kruşçev bu hareketlere af süsü vermiş ve Stalin'in işlediği cinayetleri örtbas etmek istemiştir. Kruşçev'in dü-ğü bazı iç ve dış politika güçlüklerinden kurtulabilmek ve halkın sempatisini kazanmak için çıkardığı af ve ufak gevşeme bir çok kimselerin nezdinde Stalin'-den sonra Rusya'nın değiştiği kanaatını doğurmuştur. Aslında, Rusya'nın iç ve dış siyasetinde bir gevşeme veya demokrasi yolunda ufak bir değişiklik dahi ol-mamıştır.

Turhal Kafkas Kültür Derneği Folklor Ekihi yöneticileri bir arada

YELEME KÖYÜ

Yazan : Baturay ÖZBEK

Serin bir yaz günü odasının bir köşesine çekilmiş torunlarına çorap örmele meşgul almışboşluk fakat heniz dindiğini yitirmemiş Gogoşray niheden Kafkasyadan atalarının Türkiye'ye göçleri hakkında birseyler bilip bilmediğini sor-dum. O, dizlerinin Çerkesçesiyle ve sanki o günleri kendisi de yaşamışçasına heye-canla anlatmaya başladı: Aslına bakarsan ben de Kafkasyadan gelenler arasında değildim. Fakat gençliğim hep onların arasında geçti. Bu sebeple babamın anlat-tıkları hep aklımdadır. Babam o acı günleri ve kabiliyetimin Yeleme'ye yerleşme-sinin hangi şartlar altında yapıldığını defalarca anlatmıştı. Bunları anlatırken gözleri yaşarır ve göğüsünde ölen pek çok akraba ve yakınlarının ismini sa-yardı. Babamın göğüsünde söylediğileri şunlardı :

«Bizim Kafkasyadan gelişimiz bir faciadır. Yarımız yollarda açlık, susuzluk ve hastalıklardan öldü. Buraya gelebilenlerimiz ise iklimle uyamadı, bu sebeple yeni kayıplar birbirini takip etti. Kafkasyada suları gür bir ırmağın kenarında oturuyorduk. Köyümüzün ismi Şekrak'tı ve orman iki günlük mesafedeydi. Aynı ırmağın etrafında yedi tane köy daha vardı. Bunları Vnenko, habi, Hafjenik'd habi, Azmesko habi, Eğose habi (Gogoşray nimenin aklında bunlar kalmıştı) köy-leri idi. Köy halkı ormanın uzak oluşu sebebiyle kışın odun yerine tezek yakar-dı. Fakat bu tezeler şimdiki gibi Veleklerde (Ocaklarda) değil sobalara benze-yen demir kapılı ve borulu Peşnaklarda yakılırdı. Bu yedi köy Kafkasyadan hep birlikte çıkıktı. Aynı kuba (Vapur) ile Karadeniz yoluyla Antalya'ya geldik. Şekrak köyü Antalya'nın şimdiki Giritli mahallesine yerleştirildiler. Yarımız bizden ayrı-larak Konya'nın Zebiler köyünü kurup oraya yerleştiler. Diğer köylerden yalnız Eğose habi köyü bize komşu olarak Bozovanın Zivant köyüne yerleştiler. Biz An-talya'nın sücğine dayanarak Antalya'ya terke karar verdik. Çünkü bazıla-rımız, bilhassa çocuklarımız iklimle dayanarak ölmeğe başlamıştı. Trametele-yerini seçtiler. Hep birlikte yeriden oraya göçerek Yeleme'ye yerleştik. Yeleme köyü böylece ilk defa tarımından bu şekilde kuruldu. Hiçbir zaman Kafkasyada-ki köyümüzün yerini tutamadıysa da yine de kısmen tahminardı.»

Ninemin anlattıkları bukadarla bitmişti. Daha fazlasını hatırlamıyorduk. Kaf-kasyadan hangi tarihte çıktığımızı, köyümüzün hangi tarihte kurulduğunu bile-miyorduk.

Köyümüzde halen ilk çadırların kurulu olduğu yer Steps diye anılır. Köyden çe-şitli sebeplerle ayrılanlar hariç 225 hane ve 600 nüfus yaşamaktadır. Köy halkı arasından şimdiki kadar 3 avukat, 1 yargıç, 4 subay, 4 astsubay ve 6 öğrenmen yetişmiş olup ayrıca 4 üniversite ve 30'a yakın da lise ve dengi okulu öğrencisi bu-lunmaktadır.

AKTÜALİTE.

ÇEŞİTLİ HABERLER

ANKARA KUZAY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER: An-kara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği yeni sezon çalışmalarına başlamıştır. Her ceme Aralık ayında yapılan geleneksel Kafkas Geceşinin yine Aralık ayının ilk haftasında yapılması için bütün hazırlıklar tamamlanmaktadır. Millî Kafkas ki-yahetleri yeniden diktilenmektedir. Ekip çalışmalarını ise yine demek yönetici ve folklor hocaları Elburz Gayraoğlu ve İzzet Aydemir'in yönetiminde başlamıştır. Bu sene her zamankinden farklı olarak eski oyunlara ilâveten yeni oyunların provaları yapılmaktadır. Ekip çalışmalarına halen 30 kişilik bir grupta başlan-lmıştır.

TURHAL KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİNİN GECEŞİ YAPILDI

Nisan 1964 tarihinde kurulmuş olan Turhal Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği kısa bir süre sonunda folklor ekibini yetiştirmiş, millî kıyafetlerin dikil-mesinden sonra da 11 ve 12 Ekim 1964 tarihlerinde Turhal Şeker Fabrikası şhema salonunda iki başarılı gece tertiplenmiştir. Turhalda ilk defa düzenlenen bu ge-ce Kafkas oyunlarının iera edildiği seyirciler arasında büyük hoşnutluk yarat-mış ve gece geç vakitlere kadar sürmüştür.

Turhal Kafkas Kültür ve Yardımlaşma Derneği: İsmet Şekul (Başkan), Haşmet Gençer (İkinci başkan), Turгут Akın (Genel sekreter), Adil Çelik (Müth-sip), Nazım Ozkan (Veznedar), Abbas Tanrıverdi, Eubekir Aday, Ziya Ozkan (Murakıplar) ve Eyup Çanbolat, Nazım Ayteke (Hayıyet Divanı) tarafından ku-rulmuş olup halen kurucu heyet olarak iş başındadır.

Derгимiz yeni derneği tebrik eder ve kurucu arkadaşlara bundan sonraki çalışmalarında başarılar diler.

Tokyo olimpiyatlarına katılan 800 kişi civarındaki Rus sporcu kafilesinde 45 Kuzey Kafkasyalı sporcunun bulunduğu Azerbaycan radyosunun bir yayını ha-berinden öğrenilmiştir.

Rusyada 170 yaşını dolduranlar: Kiyef Üniversitesi ilmi çalışma başkanı N. N. Sarguk'a göre 99 yılında Rusyada yapılan nüfus sayımında 120 yaşını doldu-rmuş, 21 bin insan mevcuttur. Bunlar arasında Azerbaycanlı Mahmut Ayrız 151 yaşında olup dinç ve halen çalışmaktadır. Ondan önce doğmuş olan hemşerisi Ayrız İsmail Ayrabi ise nüfus sayımının yapıldığı tarihte 160 yaşında idi. İlmî araştırmacılara göre, Rusyada en çok yaşayanlar bilhassa Kuzey Kafkasyalılar başla-olmak üzere, bütün Kafkaslar ve sonrada Batık memleketleri halkı gelmektedir.

EVLİNMELER

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği üyelerinden ve eski demek ikinci başkanı ÇETİN AYDEMİR ile SEVGİ'nin evlenme törenleri 16.9.64 tarihinde Ankara Türkocağı düğün salonunda çok kalabalık bir davetli huzurunda yapı-lmıştır. Genç evlilere mutluluklar diler, ailelerini tebrik ederiz.

..

Avrupadaki yarışmalarda gösterdiği bilinen biricilerimizden eski subay ve hemşehrımız Ayta Azak'ın kardeşi Nihat Azak'ın düğün töreni 10 - 11 Ekim 1964 tarihlerinde Hendek ilçesinin Kadırağa köyünde ve çok kalabalık bir topluluk hazırlanarak yapılmıştır. Düğün töreninde İstanbul Kafkas Kültür Derneği yönetimi kurulu üyeleriyle folklor ekibide bulunmuş ve folklor ekibinin gösterileri büyük ilgi kazanmıştır.

Yeni evliliere mutluluklar dileriz.

Düzce Kafkas Kültür Derneği üyelerinden Oktay Eksen ile Feriye Akkur'un evlenme törenleri 26 - 27 Eylül 1964 tarihlerinde Düzcede yapılmıştır. Genç evlileri tebrik eder mutluluklar dileriz.

SÜNNET DÜĞÜNÜ

İstanbul Kafkas Kültür Derneği üyelerinden kıymetli hemşehrımız Pamuk-bank Genel Müdürü Sayın Cemal Kayalar'ın yeğeninin sünnet düğünü Adapazarı'nın Kayalar Köyünde ve 9.9.1964 tarihinde yapılmıştır. Düğüne İstanbul Kafkas Kültür Derneği folklor ekibi de iştirak etmiş ve folklor gösterileri büyük bir kalabalık tarafından ilgi ve hayranlıkla izlenmiştir.

Küçük yavruya sağlık ve saadet ve ailesine ve memleketine hayırlı bir evlat olmasını dileriz.

DOĞUM

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneği eski yönetim kurulu üyelerinden Necati Erkan'ın bir kız çocuğu dünyaya gelmiştir. SETENAY adı verilen yavruya sünnet, ailesine ve yurduna faydalı olmasını dileriz.

MÜESSİF BİR KAZA : İstanbul Kafkas Kültür Derneği Başkanını sayın Yaşar Bir Hendek ilçesinin Kadırağa köyünde yapılan düğünde at yarışlarının yapıldığı bir sırada yarış atlarından bir tanesinin seyirciler arasına dalması sonucunda sağ kulağından derinle bir yara almıştır. Önce Hendek sağlık dispensante, bilâhare de Adapazarı Devlet Hastanesine kaldırılan kıymetli hemşehrımızın sağlık durumu iyecidir.

Pek sevdiğimiziz hemşehrimize geçmiş olsun.

VEFAT

Teessürle haber aldığımızı göre kıymetli hemşehrımız Cemal Kayalar'ın pe-derleri Kayalar köyünde vefat etmiştir.

Kayalar ailesine başsağlığı, ölüye de Tanrıdan rahmet dileriz.

OKUYUCU MEKTUPLARINA CEVAPLAR

Eskişehirden Sayın A. Bakmaz : Değerli sair ve folkloristimiz Kuba Şaban sınıhate ve halen Amerikada çalışmalarına devam etmektedir. Yakında dergimizde kendisiyle ilgili yazılar yayımlıyacağız. Adresini mektupla bildiriyoruz.

Değirmisaz'dan Sayın M. Çağatay : Bu sayımızda ancak bir hikâyemizi yayımlıydık. Bize bu tip yazılar ve ata sözleri gönderirseniz daha memnun kalırız. İlginize teşekkürler.

Söke'den Sayın E. Savaş : Yazınızı maalesef Türkçeye çeviremedik. Türkçesini bizzat siz yollarsanız memnun kalırız. Bahsettiğiniz ata sözleri ve Gıbraltari beklıyoruz. İlginize teşekkürler.

Diyanbakır'dan Sayın M. Narzan : Bahsettiğiniz zat, Kuzey Kafkas asıllıdır, Abhaz (Abaza) dir. Biz yalnız bizim millî ve kültürel meselelerimizle ilgilanıyoruz. Dergimizin gayesi budur. Bu sebeple başka problemlere karışmak istemiyoruz. İlginize teşekkürler.

Konya'dan Sayın M. G. : İlgili yazıyı iktfen adı geçen dergi idaresine gönderirseniz daha tatminkar cevap alırsınız. İlginize teşekkürler.

ANKARA KUZZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNDEN BİLDİRİLMİŞTİR

Derneğimizin büyük (KAFKAS GECESESİ) 5 Aralık 1964 Cumartesi gecesi Ankara Koleji İlse Kısmı spor salonunda yapılacaktır. Gecemizin zengin ve daha cazip bir şekilde yapılması için bütün hazırlıklar tamamlanmaktadır. Bilhassa balonmuza iştirak edecek misafirlerimizin ayakta kalmamalarına itina gösterilecektir.

Bu amaçla :

A) Halen 30 kişilik folklor ekibi çalışmalarına devam etmektedir.

B) Gecemizde her seferkinden farklı olarak bu defa yeni ve geçitli Kafkas oyunları icra olunacaktır.

C) Kalabalık aileler için ucuz tarifeli davetiyeler temin olunaabilecektir.

D) Taşradan gelecek misafirlerimiz önceden haber verdikleri takdirde kendilerine yer ayrılacaktır.

Bütün üye ve vatandaşlarımızın davetli buldukları gecemiz hakkında daha fazla bilgiyi Dernek Merkezinden öğrenmek mümkündür.

YÖNETİM KURULU

DAVETİYELER :

1 — Kafkas Lokantası, Namık Kemal Mahallesi, Kumrular Sokak,

2 — Yenimahalle Çarşı Caddesi Terzi Asum Akalın, No: 5

3 — Balıo gecesi Kolej salonundan temin edilebilir.

NOT : Her türlü bilgi için muhacat Tel : 15 54 50

OKUYUCULARIMIZIN DİKKATİNE

Dergimizin birinci sayısının mevcudu kalmamıştır. Bu sebeple şimdiye kadar dergimize abone kaydını yaptırmış olanlara birinci sayıyı gönderilecek, kalinun dışında yeniden abone olacak olanlara birinci sayıyı temin edilemeyecektir. Dergimizde yayımlanmak üzere gönderilmiş olan yazılardan ilmi ve edebi bir değer taşıyanlar yayımlanmak üzere sıraya konulmuştur. Bundan sonra gönderilecek yazıların da daktiloyla ve kâğırdın bir tarafına yazılmasını rica ederiz.

DERGİ YÖNETİM KURULU